

Comenia Script z pohledu rodičů dětí s dysgrafií

Karolína Jiříčková

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Karolína JIŘÍČKOVÁ**
Osobní číslo: **H10035**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Comenia Script z pohledu rodičů dětí s dysgrafií**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti specifických poruch učení.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BARTOŇOVÁ, Miroslava. Kapitoly ze specifických poruch učení I: vymezení současné problematiky. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3613-3.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

LENCOVÁ, Radana. Comenia Script: praktický manuál. Praha: Svět, 2008. ISBN 978-80-902986-9-9.

POKORNÁ, Věra. Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování. Vyd. 4. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-817-3.

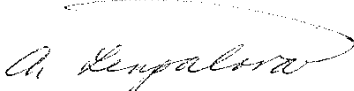
ZELINKOVÁ, Olga. Poruchy učení. Vyd. 11. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-514-1.

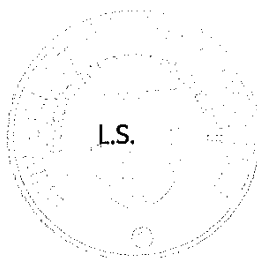
Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Jan Šmahaj**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **3. května 2013**

Ve Zlíně dne 12. února 2013

doc. Ing. Aněžka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 15.4.2013

.....
Karelina Jirčková

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce pojednává o problematice informovanosti rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script. V teoretické části podává ucelený přehled o dané problematice. Komplexně seznamuje se specifickými poruchami učení, především s dysgrafií. Zaměřuje se na její projevy, etiologii, diagnostiku a následnou reedukaci. Věnuje se také novému školnímu písmu Comenia Script, které bylo na konci letošního roku schváleno jako alternativa k běžně užívané abecedě, jež má vypracovanou speciální předlohu pro děti s dysgrafií. Dále poskytuje názory kvalifikovaných odborníků, kteří se na toto téma vyjádřili, a seznamuje s výsledky pilotního ověření MŠMT, jež probíhalo od září 2010 do června 2012. Empirická část popisuje výzkumné šetření, které bylo realizováno prostřednictvím dotazníku a mapuje současný stav dané problematiky. Zjišťuje, jaká je informovanost rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script a prezentuje jejich názory na tuto psací předlohu.

Klíčová slova: specifické vývojové poruchy učení, dysgrafie, dyslexie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, dysmuzie, dyspinxie, diagnostika, reedukace, Comenia Script

ABSTRACT

Bachelor thesis deals with the issue of awareness among parents of children with dysgraphia about Comenia Script font. The theoretical part provides a comprehensive overview of the subject. Comprehensively acquainted with Specific learning disabilities especially with dysgraphia. It focuses on the manifestations, etiology, diagnostics and subsequent reeducation. It also devotes to the new school writing called Comenia Script, which was at the end of this year approved as an alternative to the commonly used alphabet, which has developed a special artwork for children with dysgraphia. It also provides opinions of qualified experts on the subject expressed, and presents the results of pilot tests of the Ministry of Education, which took place from September 2010 to June 2012. The empirical part describes research which was conducted through questionnaires and surveys the current state of the problem. It is figuring out what is the awareness of parents of children with dysgraphia about the Comenia Script font and presented their views on the draft writing.

Keywords: Specific learning disabilities, Dysgraphia, Dyslexia, Dysortographia, Dyscalculia, Dyspraxia, Dysmusia, Dyspinxia, diagnostics, reeducation, Comenia Script

Poděkování

Děkuji PhDr. Janu Šmahajovi, Ph.D. za cenné rady, podněty, ochotu a vstřícný přístup. Rovněž děkuji všem pedagogickým pracovníkům, zaměstnancům pedagogicko-psychologických poraden, DYS-center, a rodičům, kteří se účastnili výzkumu. Poděkovat bych také chtěla mé rodině a přátelům za podporu při studiu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Karolína Jiríčková

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 SPECIFICKÉ PORUCHY UČENÍ.....	12
1.1 ETIOLOGIE VZNIKU.....	14
1.2 KLASIFIKACE SPU.....	16
1.2.1 Dyslexie.....	16
1.2.2 Dysgrafie.....	17
1.2.3 Dysortografie.....	18
1.2.4 Dyskalkulie.....	18
1.2.5 Dyspraxie, dysmuzie a dyspinxie.....	20
2 DYSGRAFIE.....	21
2.1 PROJEVY DYSGRAFIE.....	22
2.2 DIAGNOSTIKA DYSGRAFIE.....	24
2.3 REEDUKACE DYSGRAFIE.....	26
3 COMENIASCRIPT.....	32
3.1 NÁZORY ODBORNÍKŮ.....	34
3.2 PROJEKT COMENIA SCRIPT.....	38
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	41
4 DESIGN VÝZKUMU.....	42
4.1 CÍL VÝZKUMU.....	43
4.2 METODY VÝZKUMU.....	43
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	44
4.4 REALIZACE VÝZKUMU.....	44
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	45
5.1 ZÁKLADNÍ INFORMACE A DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE RESPONDENTŮ.....	45
5.2 INFORMOVANOST RODIČŮ O PÍSMU CS.....	50
5.3 NÁZORY RODIČŮ NA PÍSMO CS.....	53
5.4 NÁZORY NA VÝUKU PÍSMEM CS.....	56
5.5 ROZŠÍŘENÍ POVĚDOMÍ.....	58
6 SHRNUÍ VÝZKUMU.....	61
ZÁVĚR.....	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	66
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	70
SEZNAM GRAFŮ.....	71
SEZNAM PŘÍLOH.....	72

ÚVOD

Dovednost číst, psát a počítat patří v naší společnosti k základní výbavě vzdělaného člověka, je určitým znakem gramotnosti. Tyto činnosti si dítě osvojuje při zahájení školní docházky, která by měla být bezproblémová a pozitivně ovlivňovat osobnost dítěte. Avšak i v současné době se velmi často potýkáme s problémy při zvládnání a osvojování těchto dovedností, což může být způsobeno nárůstem specifických poruch učení, jež jsou jednou z častých příčin školního neúspěchu dítěte.

V této práci jsme se zaměřili na dysgrafii na základě toho, že je této poruše na rozdíl od ostatních specifických poruch učení věnováno méně pozornosti. Tento fakt je zapříčiněn skutečností, že je dysgrafie zdánlivě „lehčí“ než například dyslexie nebo dysortografie. Avšak její největší nebezpečí tkví právě v jejím prožívání a tím pádem i negativním působení na psychiku dítěte, které po nástupu do školy trpí pocity méněcennosti, neschopnosti či sníženého sebevědomí.

Dysgrafie naneštěstí proniká do celého školního života dítěte, jelikož děti s touto poruchou mají obtíže všude tam, kde jsou jejich výkony závislé na grafickém projevu, což se týká téměř všech vyučovacích předmětů. Co je platné, že bude v dospělosti jedinec užívat počítač či psací stroj, když se mu spolužáci posmívají a vyčleňují jej z kolektivu. Mnozí se s těmito nezdary těžce vyrovnávají a na základě těchto neúspěchů si utvoří negativní vztah k psaní, předmětům s ním spojeným, vyučujícím a ke škole vůbec. Vlivem těchto aspektů se můžeme u dítěte setkat s negativními projevy chování, jimiž se snaží „vyniknout“ či na sebe upozornit. Často však činí ne příliš vhodnými způsoby, které mohou vyvrcholit v útěky, záškoláctví, agresivitu a jiné sociálně patologické jevy. Stanislav Bendl (2003, s. 47) ve své knize *„Prevence a řešení šikany ve škole“* dokonce uvádí, že v současné době se děti se specifickými poruchami učení stávají stále častěji oběťmi šikany. Tato stanoviska jsou šokující, a proto je nezbytná včasná diagnostika a následná reedukace, při níž by měly být dítěti nabídnuty možnosti, které mu pomohou překonat nebo alespoň zmírnit obtíže s dysgrafií asociované.

Bakalářská práce pojednává o problematice informovanosti rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script. Vzhledem k tomu, že autorka písma Radana Lencová, vypracovala speciální předlohu pro jedince se specifickými vzdělávacími potřebami, tedy i děti s dysgrafií, Comenia Script B, rozhodli jsme se jej do této práce zakomponovat. Dle průběžných výsledků pilotního ověřování a také pedagogů dětem s dysgrafií či jinými

grafomotorickými obtížemi tento psací vzor vyhovuje. Proto se domníváme, že by rodiče dětí s dysgrafií měli být o této psací předloze informováni.

Cílem této práce je zjistit, jaká je informovanost rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script. Dále bychom chtěli vyzkoumat, z jakých zdrojů se rodiče o písmu CS dozvěděli, jaký názor k písmu Comenia Script zastávají, zda by nechali vyučovat své dítě s dysgrafií písmem Comenia Script, a zda by chtěli své povědomí o písmu CS rozšířit.

Teoretická část bakalářské práce podává přehled o dané problematice. Úvodní, první kapitola, komplexně seznamuje se specifickými poruchami učení, v níž jsme uvedli jejich klasifikaci, krátkou charakteristiku a možné příčiny vzniku. Druhá kapitola se již specifikuje na poruchu grafického projevu, dysgrafií. Zde jsme se zaměřili na její projevy, diagnostiku a následnou reedukaci. Poslední, třetí kapitola teoretické části, se orientuje na písmo Comenia Script, jež bylo na konci letošního roku schváleno jako alternativa k běžně užívané abecedě. Blíže seznamuje s touto psací předlohou, prezentuje názory kvalifikovaných odborníků, již se na toto téma vyjádřili a v neposlední řadě seznamuje s výsledky pilotního ověřování Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy. Empirická část pak prezentuje výsledky kvantitativně orientovaného výzkumu realizovaného prostřednictvím dotazníkového šetření. Mapuje současný stav dané problematiky a zjišťuje, jaká je informovanost rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script a jaký názor k této psací předloze rodiče dětí s dysgrafií zaujímají. Na základě výsledků výzkumu v závěru této práce předkládáme návrhy a možná řešení, která by mohla napomoci ke zvýšení informovanosti rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SPECIFICKÉ PORUCHY UČENÍ

Problematika specifických poruch učení je velmi aktuálním tématem mnoha rodin i škol. I přesto, že v současné době existuje mnoho publikací, problémy, které jsou s těmito poruchami asociovány, jsou natolik různorodé a obsáhlé, že je dosti nelehkým úkolem postihnout všechny jejich aspekty. S těmito poruchami se rodiče a učitelé mohou setkat již v předškolním věku dítěte, kdy se mohou projevit jejich prvotní příznaky. V této úvodní kapitole se budeme komplexně zabývat specifickými poruchami učení, jelikož se domníváme, že je podstatné vymezit základní terminologii, na niž budou následující kapitoly navazovat. Zaměříme se zde na příčiny SPU a jejich klasifikaci.

Poruchy učení je termín označující heterogenní skupinu obtíží, které se projevují při osvojování a užívání řeči, čtení, psaní, naslouchání a matematiky. Tyto potíže mají individuální charakter a vznikají na podkladě dysfunkcí centrální nervové soustavy. Ačkoli se poruchy učení mohou objevovat souběžně s jinými handicapujícími podmínkami (např. senzorická postižení, mentální retardace, poruchy chování) nebo vnějšími vlivy (např. kulturní odlišnosti, nedostatečné popř. neúměrné vedení), nejsou poruchy učení přímým důsledkem těchto podmínek nebo vlivů. (Zelinková, 2009, s. 10)

Termín specifické poruchy učení je nadřazen skupině poruch, do níž náleží dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, dysmuzie a dyspinxie. Poslední tři jmenované jsou pouze českým specifikem, v zahraniční literatuře se téměř nevyskytují (Pokorná, 2001, s. 59). V odborné české pedagogické a psychologické literatuře se můžeme setkat s několika termíny – specifické poruchy učení, vývojové poruchy učení nebo specifické vývojové poruchy učení. Německá odborná literatura pracuje s termíny jako Legasthenie, spezifische Entwicklungsstörungen, Spezielle Lernprobleme nebo Teilleistungsschwachen. Anglická literatura užívá pojmů jako Learning disabilities, Specific learning difficulties nebo Specific learning disability. (Bartoňová, 2004, s. 7)

Podle výzkumů bylo v České republice zjištěno v první polovině minulého století přibližně 1 % případů dětí se specifickými poruchami učení a chování. V současné době se počet těchto případů zvyšuje. Je to z toho důvodu, že je těmto poruchám věnována větší pozornost a dochází k nárůstu informovanosti rodičů a pedagogických pracovníků, vztahující se k této problematice (Vašutová, 2008, s. 29). Stanovení přesné prevalence výskytu specifických poruch učení je i přes vymoženosti moderní doby dosti obtížné a názory jednotlivých autorů se různí. Selikowitz (2000, s. 18) ve své knize uvádí, že 10 %

děti je postiženo některou formou SPU. Bartoňová (2004, s. 8) uvádí, že výskyt těchto poruch se u nás pohybuje okolo 2–4 % jedinců, přičemž u chlapců je riziko vzniku až 3 krát vyšší než u dívek. K tomuto číslu se také přiklání Vašutová (2008, s. 29).

Vzhledem k tomu, že problematika SPU není předmětem zájmu pouze věd pedagogických a psychologických, ale hraničí s dalšími obory, jako např. lékařskými, uvedli jsme zde 10. revizi Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů z roku 1992, která byla aktualizována 1. 1. 2013. Podle této klasifikace řadíme SPU do kategorie F80 – 89 Poruchy psychického vývoje, které zahrnují následující diagnózy:

- *F 81 Specifické vývojové poruchy školních dovedností,*
 - *F 81. 0 Specifická porucha čtení,*
 - *F 81. 1 Specifická porucha psaní a výslovnosti,*
 - *F 81. 2 Specifická porucha počítání,*
 - *F 81. 3 Smíšená porucha školních dovedností,*
 - *F 81. 8 Jiné vývojové poruchy školních dovedností,*
 - *F 81. 9 Vývojová porucha školních dovedností nespécifikovaná,*
- *F 82 Specifická vývojová porucha motorické funkce,*
- *F 83 Smíšené specifické vývojové poruchy.* (Mezinárodní klasifikace nemocí, 2013)

Jak jsme výše uvedli, v české literatuře můžeme zaznamenat termíny jako specifické poruchy učení, vývojové poruchy učení nebo specifické vývojové poruchy učení. Hovoříme-li o těchto poruchách jako o vývojových, je to z toho důvodu, že se objevují v průběhu vývoje jedince, jedná se o vývojově podmíněný jev. Označení specifické je pak diferencuje od nespécifikých poruch učení, mezi něž řadíme smyslová postižení či opoždění vývoje (Vašutová, 2008, s. 27). Jejich specifikum spočívá jednak v etiologii, jíž se budeme věnovat v následující kapitole, a také v projevech. Dalším specifikem SPU je fakt, že děti s těmito poruchami dosahují průměrné až nadprůměrné inteligence. Tyto údaje potvrzuje i Selikowitz (2000, s. 11–12), který uvádí, že *specifické poruchy učení mohou být definovány jako neočekávaný a nevysvětlitelný stav, který může postihnout dítě s průměrnou nebo nadprůměrnou inteligencí, charakterizovaný významným opožděním v jedné nebo více oblastech učení.* Příčinami těchto poruch tedy nejsou snížené

intelektové schopnosti. U dětí se specifickými poruchami učení dochází k oslabení funkcí, jež jsou nezbytné k osvojení čtení, psaní a počítání. Řadíme zde jednak funkce kognitivní, percepční a pohybové. (Jucovičová a Žáčková, 2008b, s. 9). V následující podkapitole se podrobněji zaměříme na možné příčiny vzniku SPU.

1.1 Etiologie vzniku

I přesto, že se nacházíme v první polovině 21. století, není dostatečně objasněno, co specifické poruchy učení způsobuje. Někteří odborníci se přiklánějí k názoru, že jejich vznik ovlivňují vnitřní faktory, jako emocionální poruchy, drobná poškození mozku či smyslové vady. Druzí připisují příčiny vnějším faktorům, sahajícím od kulturních odlišností, nepřiměřených nároků na dítě až po nevhodně zvolené metody učení a vyučování. Skupinky neurologů nalézají příčiny v nedostatečné lateralizaci mozku, psychiatři se naopak identifikují s teorií narušeného sociálního prostředí. Jako možné příčiny jsou také zmiňovány poruchy řeči a motoriky. (Vašutová, 2008, s. 31)

Jak jsme výše uvedli, existuje mnoho teorií, které objasňují vznik SPU a názory jednotlivých autorů se různí. Proto bychom čtenářům chtěli podat ucelený přehled o etiologii, již literatura nejčastěji uvádí. Nežřídka zde užíváme pojmu dyslexie, je to z toho důvodu, že na počátcích výzkumu SPU termín dyslexie zahrnoval všechny specifické poruchy učení. Někteří autoři toto stanovisko zastávají dodnes.

Již v šedesátých letech 20. století se Otakar Kučera věnoval výzkumu dyslexie, v němž dospěl k určitým závěrům. Z těchto výzkumů vyvodil následující příčiny, jež současným zjištěním do značné míry neodporují. První skupinu tvoří příčiny encefalopatické, kdy se u 50 % případů potvrdila lehká mozková dysfunkce. Druhá skupina, vykazující hereditární příčiny, poukázala, že dědičnost byla významná u 20 % zkoumaných. Kombinace LMD a dědičnosti, tedy příčin hereditálně-encefalopatických se prokázala u 15 % jedinců a neurotické či zcela nezjistitelné příčiny u stejného počtu zkoumaných. (Bartoňová a Vítková, 2007, s. 113)

Uta Frith (1997 cit. podle Zelinková, 2009, s. 21) poukazuje, že na výzkumy, jejichž cílem je odhalení příčin, lze nahlížet ve třech rovinách: biologicko-medicínské, kognitivní a behaviorální. Biologicko-medicínská rovina pak zahrnuje genetiku, strukturu a fungování mozku, hormonální změny a cerebelární teorie. V rovině poznávací byl mnohými autory prokázán deficit v těchto oblastech: fonologický a vizuální deficit, deficit

v oblasti řeči a jazyka, v procesu automatizace, v oblasti paměti, v časovém uspořádání či kombinace těchto deficitů. Do roviny behaviorální pak můžeme zařadit rozbor procesu čtení, psaní či chování, které jedinec při čtení, psaní a při běžných denních činnostech vykazuje. (Zelinková, 2009, s. 21–32)

Vzhledem ke skutečnosti, že je výzkumy podloženo, že SPU nejsou důsledkem sníženého inteligenčního kvocientu ani negativního afektivního vývoje, hovoří se v současné literatuře o tzv. dispozičních (konstitučních) příčinách. Odborná literatura předkládá existenci dvou dispozičních faktorů. *Zaprvé dědičný sklon, který s sebou přináší zvýšené riziko rozvoje těchto poruch s odchylkami funkce centrálního nervového systému, za druhé lehká mozková postižení s odchylnou organizací mozkových aktivit a netypickou dominancí hemisfér* (Pokorná, 2001, s. 79).

Je zřejmé, že geneticky rizikové faktory, podmiňující vznik specifických poruch učení, existují, doposud však nebylo prokázáno, o které se jedná. Současné výzkumy také nepodložily, které procesy při výuce, čtení, psaní a počítání mohou být postiženy. Můžeme tedy pouze vyvodit předběžný závěr, že genetické dispozice mohou v určitých případech být spolupříčinou SPU, avšak toto zjištění nemusí být podmínkou. Již od osmdesátých let dvacátého století literatura potvrzuje, že příčinou SPU jsou také drobná poškození mozku, na jejichž podkladě vzniká lehká mozková dysfunkce, ke kterým dochází v prenatálním, perinatálním či postnatálním období. V období prenatálním se jedná o infekční onemocnění matky, krvácení během pregnancy, alkoholismus, nikotinismus, předporodní meningitida matky aj. K perinatálnímu poškození může docházet přímým poraněním (pohmoždění hlavy užitím kleští), působením léků snižujících porodní bolesti, intoxikací plodu novorozeneckou žloutenkou, nedostatečným okysličováním plodu vlivem protahovaného porodu, vdechnutím plodové vody apod. Příčinou postnatálního poškození může být pak druhotné poškození centrálního nervového systému způsobené nevhodnou stravou či častými střevními obtížemi, které mohou vyvolat nedostatek kyslíku v krvi. Řadíme zde častá infekční onemocnění, jež dítě prodělalo do druhého roku života. (Pokorná, 2001, s. 80–83)

Pro ucelenost celé této problematiky zde uvádíme faktor, jenž je v literatuře zmiňován jako jedna z potenciálních příčin SPU, a to prostředí rodinné a školní. Je velmi obtížné stanovit optimální rodinné prostředí. Priority, zásady a názory na to, jak správně vychovávat dítě, se v jednotlivých rodinách odlišují. Avšak tou nejdůležitější podmínkou, která by měla být splněna v každé rodině, je harmonické prostředí, kde dítě získá

dostatečné množství podnětů. Naopak v prostředí školním hrají významnou roli učitelé a výchovní pracovníci. Ti by měli užívat vhodné metody, které individuálně přizpůsobí potřebám žáka. Rodičům by měly být nabídnuty možné alternativy, jež žákovi pomohou zvládnout roli školáka bez jakýchkoliv překážek a tím posílit jeho sebevědomí. (Vašutová, 2008, s. 33–34)

1.2 Klasifikace SPU

Specifické poruchy učení můžeme diferencovat a klasifikovat z hlediska různých kritérií. Názvy uvedených poruch jsou odvozeny z předpony „dys“, která znamená narušení nebo odchylku od normálu. Druhá část termínu je přejata z řeckého slova, jež označuje dovednost, která je postižena. Jako celá oblast specifických poruch učení i samotná klasifikace je nejednotná a problematická. Jednotliví autoři zastávají různá stanoviska a jejich názory se odlišují. Nejznámějším a v odborných publikacích nejčastěji užívaným dělením je klasifikace podle postižení školních dovedností (Slowík, 2007, s. 121). Z toho důvodu v této práci klasifikujeme specifické poruchy učení do následujících kategorií:

- dyslexie (porucha čtení),
- dysgrafie (porucha psaní),
- dysortografie (porucha pravopisu),
- dyskalkulie (porucha matematických dovedností),
- dyspraxie (porucha obratnosti),
- dyspinxie (porucha výtvarných dovedností),
- dysmuzie (porucha hudebních dovedností). (Slowík, 2007, s. 121)

1.2.1 Dyslexie

Dyslexie, nebo-li specifická vývojová porucha čtení, je nejběžnější ze specifických poruch učení, s nimiž se u dětí můžeme setkat, a široké veřejnosti je dnes poměrně známá. Projevuje se neschopností naučit se dobře číst, přestože se dítěti dostává běžného výukového vedení a ani jeho inteligence není nijak snížena. (Vašutová, 2008, s. 41)

Mnohdy bývá také nesprávně označována jako porucha čtení a psaní nebo ji dokonce někteří autoři označují jako jednotící termín pro všechny SPU (Bartoňová a Vítková, 2007, s. 105). Zelinková (2008, s. 65) uvádí, že pojmu dyslexie (zahrnující poruchy čtení i psaní) užíváme také v situacích, kdy jednotlivé poruchy nepotřebujeme

z důvodu diagnostiky či cílené nápravy rozlišit. V České republice touto poruchou trpí asi 3 % dětí (Matějček et al., 2006, s. 11).

Bakker (1990 cit. podle Pokorná, 2001, s. 112) dělí dyslexii na: pravohemisférovou (P – typ dyslexie) a levohemisférovou (L – typ dyslexie).

P – typ dyslexie je charakteristický tím, že je zaměstnávána, jak už název napovídá, pravá hemisféra. Při tomto typu dyslexie čtou děti sice přesně, ale velmi pomalu, jelikož písmenka vidí pouze jako tvary a nemají pro ně bližší symbolický význam. Při reedukaci bychom se měli zaměřit na aktivizaci levé hemisféry.

L – typ dyslexie se vyznačuje rychlým čtením, avšak s výraznou chybovostí. To je způsobeno tím, že při čtení je využívána převážně levá (řečová) hemisféra. V tomto případě je doporučeno k reedukaci využívat cvičení zaměřená na pravou hemisféru, především na percepci, pravolevou a prostorovou orientaci.

Dyslexie se vyznačuje problematickou intonací a melodií vět, které jsou většinou monotónní. Četba je útržkovitá, nekorektní a typické jsou také problémy s dechem, způsobené nesprávným hospodařením s ním. Při dyslexii se objevuje tzv. statická inverze, pro niž je typické zaměňování tvarově blízkých písmen, jako např. b-d-p, m-n apod. Dále tzv. kinetická inverze, kdy dochází k přesmykování slabik (např. lokomotiva-kolomotiva). Děti vynechávají písmenka, slabiky, slova a věty nebo je naopak přidávají na místa, kde nepatří. Také opomíjejí diakritická znaménka nebo si domýšlejí koncovky slov. (Jucovičová a Žáčková, 2004, s. 14)

Ve většině případů dyslexie dochází k určité disproporcii mezi úrovní obecných schopností dítěte a jeho úrovní čtení. U dětí s dyslexií následně nastávají obtíže v těch oblastech, kde se jejich výkon bude odvíjet od čtení. Nemáme na mysli pouze jazyky, kde dítě chybí v opisu, přepisu či diktátech, ale i předměty naukové a také matematiku, do níž obtíže spojené se čtením často pronikají. (Jucovičová a Žáčková, 2004, s. 14)

1.2.2 Dysgrafie

Dysgrafie je specifická porucha grafického projevu, postihující celkovou úpravu písemného projevu, osvojování jednotlivých písmen, napodobení tvaru, spojení hlásky s písmenem a řazení písmen (Bartoňová a Vítková, 2007, s. 108). Název je odvozen z předpony „dys“ a řeckého „grafein“ což znamená psát. Této poruše se podrobněji budeme věnovat ve druhé kapitole.

1.2.3 Dysortografie

Dysortografie je specifická porucha pravopisu. Selikowitz (2000, s. 66) *ji definuje jako závažnou nevysvětlitelnou poruchu, která je obvykle určena jako více než dvě standardní odchylky v pravopisu pod úrovní věku dítěte*. Z této definice vyplývá, že se dysortografie hojně vyskytuje spolu s dyslexií a také dysgrafií. Tato porucha nepostihuje gramatiku jazyka komplexně, ale vztahuje se především k tzv. specifickým dysortografickým jevům. (Vašutová, 2008, s. 43)

Mezi nejčastější dysortografické chyby, které jsou s touto poruchou spojeny, patří vynechávání písmen, slabik, slov i vět, diakritických znamének nebo jejich přidávání. Stejně jako u dyslexie dochází ke kinetické inverzi. Děti zaměňují zvukově podobné hlásky (sníh/ch, led/t, apod.) a také slabiky. Zde řadíme tzv. měkčené slabiky (bě, pě, vě, mě, ale hlavně tvrdé a měkké slabiky di/dy, ti/ty, ni/ny). Častým znakem dysortografie je nedodržování hranic slov v písmu. Žáci píší v mnoha případech slova, dokonce i věty, dohromady bez mezer. Pro starší děti je typické psaní slov dohromady s předložkou (naddomem, vdomě) či se zvrtnými zájmeny (hrajemesi, učímese). V neposlední řadě se děti dopouštějí již zmíněných gramatických chyb. Tyto chyby zde zahrnujeme v situacích, kdy dítě bezpečně ovládá gramatická pravidla, při ústním projevu je schopno je zdůvodnit i aplikovat, a i přes tento fakt se v písemném projevu dopouští chyb. Proto je vždy nezbytné odhalit případnou disproporci mezi ústním a písemným projevem, čímž dysortografii diferencujeme od chybovosti způsobené nezralostí. (Jucovičová a Žáčková, 2008a, s. 7–8)

Výše uvedené obtíže komplikují vzdělávání nejen v českém jazyce, ale souvisí také s osvojováním cizího jazyka. K neprospěchu žáka může docházet také v naukových předmětech nebo v matematice, a to v případech, kdy dítě zaznamenává učivo prostřednictvím diktování bez zrakové podpory. (Jucovičová a Žáčková, 2008a, s. 10)

1.2.4 Dyskalkulie

Dyskalkulie je specifická porucha matematických dovedností, která se projevuje potížemi při manipulaci s čísly, v provádění číselných operací či v geometrii (Zelinková, 2009, s. 44). Dyskalkulie úzce souvisí s dalšími specifickými poruchami učení, především s dyslexií a dysgrafií (Bartoňová, 2004, s. 11). *Tato porucha zahrnuje specifické postižení dovedností počítat, kterou nelze vysvětlit mentální retardací ani nevhodným způsobem vyučování. Porucha se týká ovládání základních početních úkonů (sčítání, odčítání,*

násobení a dělení) spíše než abstraktnějších dovedností jako je algebra, trigonometrie, nebo diferenciální počet (Blažková, 2009, s. 14).

Košč (1985 cit. podle Blažková, 2009, s. 14–15) dělí dyskalkulii dle charakteru potíží do následujících skupin: praktognostická dyskalkulie, verbální dyskalkulie, lexická dyskalkulie, grafická dyskalkulie, operační dyskalkulie a ideognostická dyskalkulie.

Praktognostická dyskalkulie se projevuje narušenými schopnostmi matematicky manipulovat s konkrétními předměty či symboly (přidávání či ubírání množství, rozklad a porovnávání čísel). Dítě není schopno pochopit pojem přirozené číslo. V geometrii se objevují potíže při seřazování předmětů podle velikosti či při diferenciaci geometrických tvarů. Dochází také k poruše prostorového faktoru, která způsobuje, že žák není schopen ukázat na počítané předměty a správně je třídit. (Bartoňová, 2004, s. 11)

Verbální dyskalkulie se vyznačuje obtížemi při označování množství a počtu předmětů, operačních znaků a matematických úkonů. Řadíme zde také neschopnost jedince vyjmenovat řadu čísel v určitém pořadí (od nejmenšího k největšímu a naopak, řadu sudých a lichých čísel). Objevují se potíže s chápáním významu (nerozlišuje „o 2 více“ nebo „2 krát více“) či slovním označením počtu ukazovaných předmětů (číslo 15 čte jako 51). (Zelinková, 2009, s. 44)

Lexická dyskalkulie je zapříčiněna poruchou v oblastech zrakové percepce nebo poruchou v prostoru, zejména pravolevé orientace. Žák není schopen číst matematické symboly (číslice, čísla, operační symboly). V nejtěžší formě jedinec nedokáže přečíst izolované číslice nebo operační znaky. V lehčích případech je schopen přečíst vícemístná čísla s nulami uprostřed nebo psaná svisle. Dochází k záměně tvarově podobných číslic (3 a 8, 6 a 9) nebo číslic římských (IX. za XI.). (Zelinková, 2009, s. 44)

Grafická dyskalkulie znamená neschopnost psát matematické znaky. Dítě má problémy se zápisem víceciferných čísel (píše v opačném pořadí, opomíná nuly) nebo při psaní čísel při diktátu. Jeho písmo je neúhledné, v geometrii se objevují potíže při rýsování obrazců. Žák často píše číslice zrcadlově, což je způsobeno poruchou pravolevé a prostorové orientace. (Bartoňová, 2004, s. 11)

Operační dyskalkulie představuje narušenou schopnost realizovat matematické operace. Problematickými oblastmi se stává sčítání, odčítání, násobení, dělení, apod. Žáci také často zaměňují jednotky a desítky, čitatele a jmenovatele. (Zelinková, 2009, s. 44)

Ideognostická dyskalkulie je porucha, při níž jedinec nerozumí matematickým pojmům a vztahům mezi nimi. Největší obtíže se projevují při zpracovávání slovních úloh, při nichž dítě není schopno transkripce slovního zadání do matematického zápisu. (Bartoňová, 2004, s. 11)

1.2.5 Dyspraxie, dysmuzie a dyspinxie

Následující tři kategorie, které v této části zmíníme, jsou specifikem české odborné literatury. I přesto, že mají své místo v odborné diagnostice, v zahraniční literatuře je téměř nenalezneme.

Dyspraxie je specifická porucha obratnosti a schopnosti vykonávat složité úkoly (Vašutová, 2008, s. 47). Často jsou děti s dyspraxií označovány za neobratné, nešikovné či neupravené. Problémy se mohou objevit při psaní, ale také při řeči (Bartoňová a Vítková, 2007, s. 111). První známky dyspraxie se mohou objevit po narození dítěte, v některých případech však pohybový vývoj probíhá v normě až do prvního roku, avšak poté následuje jeho zpomalení, nácvik pohybových dovedností se prodlužuje, nebo se dítě začne zcela vyhýbat pohybu. (Zelinková, 2008, s. 168)

Dysmuzie je specifická porucha postihující schopnost vnímání a reprodukce hudby, která se projevuje obtížemi v rozlišování tónů, dítě si nepamatuje melodii, nerozlišuje a není schopno reprodukovat rytmus (Vašutová, 2008, s. 46). Můžeme ji členit na dysmuzii totální a expresivní. Totální dysmuzie je označována jako nedostatek hudebnosti, kdy dítě není schopné identifikovat slyšenou melodii či hudbu nebo si ji nedokáže zapamatovat. Naopak expresivní dysmuzie se vyznačuje neschopností reprodukovat i známý hudební motiv. (Swierkoszová, 2002, s. 24)

Dyspinxie je specifická porucha kreslení, která je charakterizována nízkou úrovní kresby. Dítě zachází s tužkou neobratně, tvrdě, nedokáže převést svou představu z trojrozměrného prostoru na dvojrozměrný papír, a má potíže s pochopením perspektivy. (Pipeková, 2010, s. 162)

2 DYSGRAFIE

V této části bakalářské práce se zaměříme na specifickou poruchu psaní, tedy dysgrafii. Věnovali jsme jí celou kapitolu, jelikož se domníváme, že se dysgrafií na rozdíl od ostatních poruch učení (např. dyslexie, dysortografie) dostává méně pozornosti. Tento fakt může být způsoben skutečností, že samotné psaní není možné hodnotit objektivně pomocí standardizovaných testů a také tím, že závažné poruchy psaní jsou dosti vzácné (Selikowitz, 2000, s. 74). Naneštěstí tato neznalost způsobuje u spolužáků, kamarádů a někdy i učitelů nepochopení a zlomyslné zacházení. Proto se v této kapitole dále specifikujeme na typické projevy dysgrafie, její diagnostiku a v neposlední řadě na správný postup při reedukaci.

Jak jsme již v předchozí kapitole uvedli, Bartoňová a Vítková (2007, s. 108) vymezují dysgrafii jako *specifickou poruchu grafického projevu, postihující celkovou úpravu písemného projevu, osvojování jednotlivých písmen, napodobení tvaru, spojení hlásky s písmenem a řazení písmen*. Matějček (1995, s. 91) podotýká, že v praxi se setkáváme především s mírnějšími dysgrafickými obtížemi, jež jsou charakterizované neúhledným, nečitelným, kostrbatým a mnohdy rozmazaným rukopisem. Je nezbytné zmínit, že za dysgrafií nepovažujeme neobratnost v psaní, pokud o ní hovoříme jako o jediné poruše (Vašutová, 2008, s. 43). Mnozí autoři se shodují, že se dysgrafie nejčastěji pojí s dyslexií a dysortografií (Valenta, 2003, s. 126). Bartoňová (2012, s. 32) nachází možné asociace také s dyspinxií a dyskalkulií.

Podkladem dysgrafie bývá nejčastěji porucha motoriky, především jemné, v ojedinělých případech se můžeme setkat s kombinací obou (Bartoňová, 2005, s. 69). Na etiologii se také spolupodílí porucha automatizace pohybů, motorické a senzomotorické koordinace. Jednou z možných příčin může být neukončený vývoj symetrického tonického šíjového reflexu, který způsobuje nežádoucí svalové napětí (při sezení v lavici, psaní, apod.), což ovlivňuje rytmicitu, koordinaci pohybů či směrovou orientaci. Obtíže spojené s dysgrafií vznikají také následkem nevyhraněné nebo zkřížené laterality či přecvičování praváctví a leváctví. Děti s dysgrafií mívají často ochablé a nezpevněné svalstvo v rukou a zvýšené svalové napětí jak rukou, tak celého těla. Jejich ruka, někdy i celá paže, předloktí, zápěstí i prsty nejsou dostatečně uvolněné pro psaní. To způsobuje křečovitost a nepřesnost pohybů. Rozsah pohybů je menší a se zvyšující se zátěží se zviditelňuje i únava, která zapříčiňuje zhoršenou kvalitu pohybu (Jucovičová a Žáčková, 2005, s. 5–6). Příčinou

obtíží, jež dysgrafie vykazuje, nejsou vnější vlivy, jako nedostatečné vedení či příliš rychlé tempo při výuce, ale vlivy vnitřní. Jucovičová a Žáčková (2008b, str. 17) *zdůrazňují, že není postižen orgán (v tomto případě ruka), ale jedná se o funkční poruchu motorických drah vedoucí signál z receptoru do centra mozku a zpět k výkonnému orgánu*. Z tohoto důvodu je i následná reedukace dysgrafie dlouhodobější záležitostí, sahající od několika měsíců až po roky. Někdy jsou však projevy zjevné po celý život. (Jucovičová a Žáčková, 2005, s. 5–6)

2.1 Projevy dysgrafie

Dysgrafie se vyznačuje poruchou grafické stránky projevu, neschopností napodobit a zapamatovat si tvar písmene. Většina autorů se shoduje, že projevy dysgrafie jsou totožné s dyslexií s tím rozdílem, že u dysgrafie se vyskytují v písemné formě jazyka. Novotná a Kremlíčková (1997, s. 32) poukazují na tyto společné oblasti:

- záměna vizuálně podobných písmen – (m/n, r/e, u/n, h/b, ...),
- záměna zrcadlově podobných písmen ve slově (psal/spal),
- přesmykování slabik ve slově – (lokomotiva/kolomotiva),
- vynechávání písmen, slabik, slov,
- přidávání písmen, slabik, slov,
- vynechávání diakritických znamének.

Mezi nejčastější problémy, se kterými se dítě s dysgrafií potýká, je osvojování, zapamatování a vybavování si písmen (a to i ve vyšších ročnících), transformace tiskacích písmen na psací a naopak, a uchování správného tvaru písmen. Potíže také nastávají při navazování písmen, dodržování jejich velikosti, udržení písma na řádku nebo zachování náležitého směru psaní a sklonu písma. V ojedinělých situacích se také objevují obtíže při dodržování správného rozestupu mezi jednotlivými písmeny ve slově. Setkat se můžeme také s chybami ve stanovení hranic slov v písmu, kdy jedinec píše slova dohromady nebo je rozděluje nelogickým způsobem (např. maminkašlana koupit). (Jucovičová, Žáčková, 2005, s. 6–7)

U dětí s dysgrafií si také můžeme povšimnout chybného držení psacího náčiní, které se vyznačuje neuvolněností a křečovitostí. Velmi častou známkou dysgrafie je zvýšená chybovost při psaní, týkající se již zmíněného zaměňování tvarově podobných písmen a číslic (7/4, 3/8, 3/5, 6/9). Jucovičová a Žáčková (2008b, str. 19) *píší, že dětem se*

také stává, že představu písmena či číslice mají správnou, snaží se ji napsat, ale ruka reaguje jinak, než by chtěly – začínají tvar jinak, přetahují, nedotahují apod. Tuto chybu ve většině případů zaznamenají, což se v sešitech potvrzuje častým škrtáním, gumováním či „zmizíkováním“. Pokorná (2010, s. 45) podotýká, že zvýšená chybovost se objevuje především u pojmů neznámých. Mnohdy se však následkem časového limitu vyskytuje u jevů známých a běžně zvladatelných (Jucovičová, Žáčková, 2005, s. 6–7). U žáků vznikají specifické, ale i nespecifické chyby, jako je vynechávání písmen (i přesto, že je dítě schopné hláskové analýzy a syntézy), dochází ke komolení slov, psaní slov dohromady, nesprávnému umístění diakritických znamének či jejich vynechávání, dokonce se vyskytují i chyby gramatické. Děti si totiž při zvýšené koncentraci na rychlost psaní nedokáží rychle odvodit a správně použít gramatická pravidla. Avšak při ústním podání nebo při užití předtištěného textu si vedou podstatně lépe a gramatické chyby se téměř nevyskytují, nebo jen v malé míře. (Jucovičová a Žáčková, 2008b, s. 19)

Michalová (2008, s. 59–60) poukazuje na celkově nevzhlednou úpravu sešitu jedince, zahrnující ohnuté okraje listů v sešitě. Tempo psaní bývá pomalé a neodpovídá fyziologickému vývoji žáků. Ti často píší za okraje, nad linku či pod linku sešitu a typická je také zvýšená unavitelnost spojená s úsilím, které jedinec při psaní vynakládá. Pipeková (2010, s. 161) dodává, že dysgrafici nejsou schopni simultánně opravit napsaný text, slova jsou psána foneticky, tedy tak, jak je dítě slyší, a písmo je mimořádně velké nebo naopak malé.

Z výše uvedeného vyplývá, že dysgrafie zasahuje do mnoha oblastí. U některých jedinců postihuje pouze proces psaní, avšak často má vliv na ostatní formy grafického projevu. Žáci vykazují známky neúspěchu všude tam, kde je jejich výsledek závislý na psaní, zejména pak na rychlosti, kvalitě a úpravě písemného projevu. Můžeme tedy konstatovat, že se jedná o téměř všechny vyučovací předměty. Jako příklad můžeme uvést matematiku a s ní spojenou geometrii. Děti zde rýsují nepřesně, nejsou dodržovány správné tvary, linku nedotahují nebo naopak přetahují. Rýsovaná čára je příliš silná a celkový výsledek má výrazně sníženou kvalitu. I samotný výtvarný projev dítěte je obsahově chudší, jednodušší a odpovídá věkově nižší kategorii. Vzhledem k těmto dlouhodobým neúspěchům jedinec přestává mít zájem o psaní, popřípadě kreslení a rýsování, což může vyústit až k odporu ke psaní. Proto je nezbytně nutný vhodný přístup pedagogů a také včasná diagnostika. (Jucovičová, Žáčková, 2008b, s. 10–12)

2.2 Diagnostika dysgrafie

Jak už název specifické vývojové poruchy učení napovídá, symptomy spojované s dysgrafií je možné ověřovat až na určitém stupni vývoje dítěte, v našem případě tedy při výuce prvopočátečního psaní. Nicméně si již v předškolním věku můžeme povšimnout určitých vývojových odchylek (v kresbě, nedostatky v grafomotorice, opožděná motorika, aj.), které je nezbytné podchytit v zárodku a správnými postupy snižovat jejich závažnost. Samotná diagnostika se však provádí až na základní škole, nejčastěji v průběhu 1. třídy.

Zelinková (2009, s. 50) uvádí, že *diagnostika je východiskem výchovně-vzdělávacího procesu a především reedukace*. Dysgrafie může být diagnostikována pouze na odborném pracovišti – v pedagogicko-psychologické poradně nebo speciálně pedagogických centrech. Podílí se na ní tým odborníků (psychologové, speciální pedagogové, sociální pracovníci, popřípadě další specialisté jako neurologové, ortopedi, pediatři, aj.). Cílem tohoto odborného vyšetření je zjistit příčiny obtíží, a poté doporučit vhodný postup k následné reedukaci této poruchy. (Zelinková, 2009, s. 62)

Nezbytným zdrojem informací pro stanovení diagnózy jsou především anamnestické údaje. V osobní anamnéze si všímáme zejména rizikových faktorů týkajících se vzniku poruchy. A to jak vlivů, které působí na plod v období prenatálním, perinatálním, tak i v raném dětství. Důležitou roli zde hraje také rodinná anamnéza, kde zjišťujeme, zda některý z rodinných příslušníků netrpí dysgrafií. V tomto případě můžeme hovořit o dědičných faktorech. Celková diagnostika vychází také z výstupů diagnostiky pedagogické (pro tyto účely slouží tzv. školní dotazník, který rodiče přinášejí do poradny již vyplněný pedagogickými pracovníky školy). Pracovníci pedagogicko-psychologické poradny provádějí rozbor přinesených písemných prací dítěte (popřípadě výtvarné či geometrické úlohy). Porovnávají domácí písemné práce se školními nebo práce s časovým limitem a bez něj a snaží se nalézt případné rozdíly a nápadnosti. Nedílnou součástí vyšetření je rozhovor s rodiči a dítětem. (Jucovičová a Žáčková, 2005, s. 16)

Odborníci se taktéž zaměřují na průběh dosavadního motorického vývoje (zda byly některé fáze vývoje motoriky zpomalené, urychlené či neproběhly vůbec). Neméně podstatné jsou údaje o vývoji lateralizace dítěte. A to proto, že se odborníci v praxi mnohokrát setkali s tím, že dítěti nepomohl grafomotorický výcvik, který absolvovalo, jelikož byl zaměřen na nedominantní ruku, tudíž svým způsobem upevnil u dítěte obtíže. Z tohoto důvodu bývá nezbytnou součástí diagnostiky alespoň orientační zkouška

laterality. Při tomto vyšetřování zjišťujeme dominanci oka, ruky a nohy. V případě pochybností je prováděna komplexní zkouška laterality podle standardizovaných testů. Při diagnostice je porovnávána aktuální úroveň motorických a senzomotorických dovedností a schopnost motorické a senzomotorické koordinace, dále je také ověřována úroveň jednotlivých percepčních a kognitivních funkcí (schopnost zrakové či sluchové analýzy a syntézy, zrakové a pohybové paměti). (Jucovičová a Žáčková, 2005, s. 14)

Vzhledem k tomu, že neexistují standardizované testy, ověřující úroveň psaní, praktikují odborníci při diagnostice to, co se jim v praxi nejvíce osvědčilo (Mlčáková, 2007, s. 80). Dítě při vyšetření absolvuje písemný test, při němž je sledován průběh jeho psaní. Můžeme také využít testové úlohy, při kterých jedinec obkresluje geometrické tvary nebo užít kresbu, jež je významným ukazatelem úrovně grafomotoriky dítěte. Mezi základní diagnostické nástroje patří: opis, přepis a diktát. (Jucovičová a Žáčková, 2005, s. 15)

Opis je nejjednodušší formou písemného projevu, a také ukazatelem grafomotorického osvojení tvaru písmen a jejich uspořádání do slov či vět (Zelinková, 2009, s. 63). Dítěti je poskytnuta předloha stejného typu písma, kterým bude samo psát (nejčastěji písmo psací). Děti by při opisu měly postupovat tak, že si předlohu přečtou, prohlédnou a poté ji opiší. Po této fázi by si měly napsané slabiky a slova zkontrolovat s předlohou a opravit případné nedostatky. Opis dětí s dysgrafií je charakteristický sníženou kvalitou – napodobované tvary jsou nepřesné a chybné. (Jucovičová a Žáčková, 2008b, s. 120)

Přepis je na rozdíl od opisu náročnější, jelikož dítě musí zvládat vztah mezi tiskacími a psacími písmeny. Nejčastěji převádí text psaný tiskacím písmem na psací. Předpokladem jeho správnosti je znalost tvarů písmen, která mají být přepsána. Při přepisu se stávají obtíže dětí s dysgrafií nápadnější – objevují se problémy s vybavováním jednotlivých tvarů písmen, doprovázené častou chybovostí a nedostatečnou pohotovostí. (Jucovičová a Žáčková, 2008b, s. 120)

Diktátem se u dítěte ověřuje komplexní dovednost, zahrnující dostatečně rozvinutou sluchovou i zrakovou percepci a grafomotoriku. Potvrzuje se také znalost spojení „hláska – písmeno“ a také schopnost aplikovat gramatická pravidla (Zelinková, 2009, s. 64). V poradenství se nejčastěji využívají diktáty, kde převažují specifické jevy nad jevy pravopisnými. Pro většinu dětí s dysgrafií je diktát velmi obtížný, jelikož děti

musí pohotově vyjádřit slyšené, popřípadě si vybavit a aplikovat příslušné pravidlo. (Jucovičová a Žáčková, 2008b, s. 120)

Volné téma nebo-li sloh může být při diagnostickém vyšetření také použito. Ukazuje, jak je dítě schopné samostatně se písemně vyjádřit a zároveň osvojit grafické a pravopisné stránky písemného projevu. (Zelinková, 2009, s. 64)

Při této komplexní diagnostice grafomotoriky sleduje kvalifikovaný odborník také způsob držení psacího náčiní, sezení a pracovní tempo při psaní. Dále je ověřováno, zda je žák schopen samostatné práce nebo potřebuje vedení, v čem je dítě úspěšné a naopak. Speciální pedagog si dále všímá způsobu psaní, tedy zda je dítě schopné napodobit předepsaný tvar, jak si jednotlivé tvary písmen vybavuje a jak písmena napojuje. Zaměřuje se na správné doplňování diakritických znamének, na plynulost psaní a na specifické projevy chování při této činnosti, jako je tenze, psychomotorický neklid aj. (Jucovičová a Žáčková, 2005, s. 16)

Vzhledem ke skutečnosti, že existuje celá řada faktorů, které mohou být příčinou obtíží v písemném projevu, není diagnostika dysgrafie rozhodně jednoduchou záležitostí. V případě, že odborník vysloví diagnózu dysgrafie, je ve většině případů nutná dlouhodobější reedukace, která vede k úspěchům, avšak pozvolna se dostavujícím. (Jucovičová a Žáčková, 2005, s. 17)

2.3 Reedukace dysgrafie

Reedukace ve své podstatě znamená převýchovu, znovu obnovenou výchovu. Označujeme tímto pojmem soubory speciálně pedagogických postupů, metod práce zaměřených na rozvoj porušených nebo nevyvinutých funkcí (Jucovičová a Žáčková, 2005, s. 19). V případě dysgrafie hovoříme spíše o reedukaci narušených funkcí potřebných pro psaní nebo funkcí percepčně motorických. Proces reedukace se tedy zaměřuje na postupný rozvoj či zlepšování úrovně porušených funkcí nezbytných pro psaní. Výsledkem reedukace však není pouze rozvoj již zmíněných funkcí a vytvoření potřebné dovednosti na přijatelné úrovni, nýbrž komplexní nebo alespoň částečná kompenzace obtíží, které plynou z této specifické vývojové poruchy učení. Cílem reedukačního procesu u dysgrafie je, aby bylo dítě jednak schopné opisu, přepisu a zápisu diktovaného textu. Aby si jedinec včas zapsal potřebné informace, z nichž se poté bude učit, a aby forma písma, kterou používá, byla čitelná jak pro něj, tak pro ostatní. (Jucovičová a Žáčková, 2005, s. 19–57)

Náprava dysgrafie se zaměřuje na celou osobnost dítěte. Vychází z jeho individuality, aktuálního stavu a konkrétních projevů této poruchy. Vzhledem k tomu, že se dysgrafie může manifestovat u každého jedince v různých stupních a zcela jedinečnými projevy, neexistuje jednotný postup, kterým bychom se při reedukaci měli řídit. Proto je podstatou úspěšné reedukace kvalitní a komplexní diagnostika pedagogicko-psychologické poradny. U každého dítěte na základě jeho obtíží vypracujeme individuální program reedukace. V něm by měly být stanoveny cíle reedukace (určíme si, jaké metody a pomůcky použijeme, postup nápravy, aj.) a také přibližný časový harmonogram. Pokud chceme docílit efektivity při reedukaci, měla by být reedukační činnost, jak jsme již výše zmínili, cílená a také individuální. Často je však z ekonomických důvodů prováděna skupinová reedukace. Počet jedinců ve skupině by však neměl přesahovat 3–5 dětí, jelikož u skupinek s vyšším počtem žáků se vytrácí individuální přístup a následný reedukační efekt. (Jucovičová a Žáčková, 2005, s. 20)

Při reedukaci bychom měli vždy navázat na úroveň, kterou si jedinec osvojil a s jistotou ji zvládá, teprve poté postupně obtížnost zvyšujeme (např. zpočátku kreslíme kolečka či oválky, v případě, že dítě zvládá, přecházíme k vlnovkám apod.). Tato aktuálně dosažená úroveň by měla být respektována nejen při reedukačních cvičeních, ale také během výuky a při hodnocení žáka. Návik psaní začínáme vždy uvolňovacími cviky, měli bychom se zde zaměřit jak na hrubou, tak na jemnou motoriku a koordinaci pohybů. Velmi důležitý je multisenzorický (polysenzorický, multisenzoriální) přístup, při němž zároveň zapojujeme co nejvíce smyslů (zrak, sluch, hmat) spolu se slovem, pohybem a rytmiizací. Tento přístup je uplatňován především při fixaci tvarů jednotlivých písmen. (Jucovičová a Žáčková, 2005, s. 21)

Neměl by být opomíjen ani fakt, že reedukace dysgrafie (především závažnějších typů či v kombinaci s dysortografií a dyskalkulií) je dlouhodobou záležitostí. V mnohých případech dochází k týmové spolupráci – například speciálního pedagoga, který prováděl diagnostiku, odborníka na reedukaci obtíží, školy a rodičů. Ti by měli být s podstatou reedukace, jednotlivými cvičeními a jejich řešením seznámeni a zainteresováni do tohoto nápravného procesu. (Jucovičová a Žáčková, 2005, s. 23)

Proces reedukace dysgrafie se v určitých fázích překrývá s předškolní přípravou na psaní. Z toho důvodu lze následující postupy užívat nejen pro děti s dysgrafií, ale i pro děti předškolního věku. Při reedukaci dysgrafie je velká pozornost věnována rozvíjení funkcí nezbytných pro psaní – tj. jemné a hrubé motoriky. Využíváme zde uvolňovacích cviků,

kteře snižují svalové napětí u dítěte a uvolňují ruku k psaní, a také cviky na zlepšení koordinace pohybů. Důraz klademe také na správný úchop psací potřeby, správné sezení a správný sklon sešitu při psaní. Neméně důležitý je výběr vhodné psací potřeby (silnější tužky, pastelky, popřípadě trojhranné psací potřeby). Samotná etapa psaní písmen nastává až po dostatečné přípravě a zvládnutí potřebných dovedností. (Jucovičová a Žáčková, 2008b, s. 100)

Při procvičování hrubé a jemné motoriky se snažíme zpevnit potřebné svalstvo ruky, uvolnit nežádoucí svalové napětí, zdokonalit pohybové schopnosti a souhru jednotlivých pohybů. Hrubou motoriku rozvíjíme pohyby trupu, končetin a hlavy, čímž předcházíme křečovitému stylu psaní, způsobenému nedostatečným uvolněním. Paže procvičujeme máváním a kroužením (např. let ptáka, sekání kosou). Dlaně můžeme procvičit kroužením, kýváním, pohyby vpravo, vlevo, vpřed, vzad, aj. Jemná motorika je procvičována v rámci jiných předmětů (např. pracovní činnosti - modelování, navlékání korálků, pletení copánků, atd.) Jedná se tedy o pohyby rukou a prstů, které jsou náročnější na přesnost. Před samotným psáním provádíme také pohyby prstů (prsty obou rukou se dotýkají i bez zrakové kontroly), sestavy z dlaní (dotýkáme se špičkami prstů o sebe – „špička lodě“, palci ukazováčků – „brýle“, atp.) a cvičíme pohybovou paměť (opakování cviků, které předvádí učitel). (Bartoňová, 2012, s. 142; Zelinková, 2009, s. 92–94)

Předpokladem pro osvojení techniky psaní je zachování správných hygienických a pracovních návyků. Při psaní je vyžadováno správné sezení a správný úchop psací potřeby. Správné sezení (držení těla při psaní) vypadá tak, že hlava je v prodloužení trupu, oči jsou od podložky vzdáleny 30–35 cm a ruce se opírají o podložku. Při reedukaci také dbáme na správné držení psacího náčiní, jež je jedním z východisek plynulého psaní. Nejvhodnější je tzv. špetkový úchop, při němž se ruka zlehka dotýká psací podložky a psací potřeba je držena ve třech prstech – palci, ukazováčku a prostředníčku. Ukazováčkem je pohyb směřován dolů, prostředníčkem nahoru a palec vede pohyb vpřed. Psací potřeba by měla být držena lehce, 2–3 cm za hrotem. U menších dětí jsou doporučována pera značky „Tornado“, jež mají trojhrankový tvar, nezbytný pro zvládnutí náležitě motoriky. (Bartoňová, 2012, s. 144)

Nácviku psaní předchází uvolňovací cviky, které je vhodné zařazovat před každým psáním. Nejprve je provádíme na svislé ploše, jelikož je pohyb směrem dolů nejjednodušší, poté na šikmé a nakonec na vodorovné podložce. Jako psací náčiní mohou žáci používat křídly, uhel, tužky s měkkou tuhou, aj. Zpočátku pracujeme s velikou plochou papíru (např.

balicí papír), kterou postupně zmenšujeme do té doby, než je dítě schopné přepsat nacvičený tvar do linek. Vše může být doprovázeno hudbou, říkadly a písničkami, což podporuje plynulost a rytmus pohybů. Cílem uvolňovacích cviků není naučit dítě přesně obtahovat nebo napodobovat předložené tvary, ale již zmíněná plynulost a rytmus pohybů. Tyto cviky se zaměřují především na ramenní a loketní kloub, zápěstí a prsty. K uvolňování rukou by neměly být užívány cviky, při nichž se mění směr pohybu, jelikož žáci, kteří mají tendenci ke křečovitému držení psací potřeby, se zastaví v bodě, kde se směr mění, což způsobuje narušení již zmiňované plynulosti pohybu. Zařazujeme zde také grafomotorická cvičení jako volné čmárání po ploše, klubička, obloučky, vlnovky, kličky, zátrhy, aj. (Jucovičová a Žáčková, 2008b, s. 107). Žáky bychom dále neměli přetěžovat neustálým psaním, ale měli bychom upřednostňovat krátká cvičení v opakujících se intervalech, u mladších dětí v kombinaci s relaxačními cvičeními. (Zelinková, 2009, s. 94–95; Bartoňová, 2012, s. 142–143).

Při nácviku psaní a osvojování jednotlivých písmen učitel žáky seznámí s tím, jak tvar vzniká, předvede jej na tabuli a provedený pohyb slovně okomentuje. Poté žáci vzor opakují na tabuli nebo ve vzduchu se zavřenýma očima, čímž je procvičována kinestetická (pohybová) paměť. Zapamatování si opěrných bodů písmen může být pro žáka dosti náročné, z toho důvodu využíváme pomocných linek bez ohledu na věk. Pokud si povšimneme, že si dítě dostatečně písmeno neosvojilo či nezvládá spoje písmen, je nezbytné vrátit se na začátek a celý postup zopakovat. Nejedná se o zbytečné přetěžování, nýbrž o zafixování správných tvarů, jimiž předcházíme nesprávným návykům bránícím rychlému a plynulému psaní (Zelinková, 2009, s. 95). Stejně postupujeme i u volby psacího náčiní, zpočátku jedinec píše tužkou po tak dlouhou dobu, dokud jeho rukopis není plynulý, bez přitlaku a dalších problémů, poté přechází k psacímu peru. Ke snazšímu osvojení a zapamatování tvaru přispívá již zmíněný multisenzorický přístup. Zde můžeme využít celou řadu možností: tzv. obrázkových abeced, písmenkových pexes, obtahování tvarů písmen (v mouce, písku), dokreslování neúplných tvarů písmen, tvorba „obrázků“ z písmen (z písmenka „j“ vytvoříme deštník), hledání písmen v obrázku, skládání písmen z dřevěných či jiných dílků a mnohé jiné metody (Jucovičová a Žáčková, 2005, s. 43–46). Nejprve je nácvik zaměřen na správné osvojení tvaru písmene a jeho postupné zdokonalování. Klademe důraz na správný postup při psaní, jelikož některé děti vykazují tendenci psát písmena či číslice opačným směrem (vyskytuje se u písmen a, o a čísel 0 a 8). Při psaní v sešitech jsou po nezbytně dlouhou dobu využívány pomocné prvky, jako

předtištěný vzor, opěrné body, vytečkovaný tvar písmene, šipky upřesňující směr pohybu při psaní, počáteční bod či pomocná liniatura. Při výběru pracovních sešitů bychom se měli zaměřit na ty, v nichž je dostatek pomocných kroků, jež jsou postupně odnímány. Mnoho pracovních listů má totiž předepsaný pouze správný tvar a další mezikroky nejsou vyznačeny, což je pro některé děti nedostačující. Ztrácí tak pocit jistoty a úspěchu. (Jucovičová a Žáčková, 2008b, s. 106–117)

Jak jsme již zmínili, mezi typické rysy dysgrafie patří zaměňování písmen, jejich vynechávání, obtíže při rozlišování písmen tvarově podobných, zapomínání diakritických znamének či nedodržování hranic mezi slovy. V případě zaměňování tvarů písmen se doporučuje využívat spojení obrázku a psacího písmene nebo obtahovat předepsané vzory písmen. S dětmi můžeme využívat cvičení, kde se skládají a dokreslují písmena. Popřípadě je také vhodná metoda „vyškrtávání či kroužkování“, kdy má dítě za úkol v textu vyhledat a zabarvit problematické písmeno. Při reedukaci orientované na rozlišování tvarově podobných písmen, opět jako u předešlých obtíží procvičujeme tvar písmene ve spojení s obrázkem. Osvědčenou metodou je rovněž „obouvání“ písmen (písmeno „m“ má obuté tři botičky, písmeno „n“ pouze dvě botičky). Při chybování a zapomínání diakritických znamének píšeme znaménko ihned po napsání daného tvaru. Při vynechávání písmen s žákem procvičujeme schopnost sluchového rozlišování, sluchové analýzy a syntézy slova. Po nacvičení této schopnosti pak přecházíme k tzv. autodiktátu, kdy si dítě samo nahlas diktuje písmeno, které má být napsáno. Je však důležité dítě při této činnosti sledovat, abychom předešli chybování a upevnění nežádoucího návyku. Při nedodržování hranic mezi slovy bývá příčinou nejčastěji nedostatečné sluchové vnímání. V některých případech odstraníme tyto obtíže zmírněním tempa, jindy je však nutné věnovat se rozvoji percepčních oblastí. Využíváme cvičení, kdy dítě text či slova napsaná dohromady rozděljuje pomocí dělicích čar. (Jucovičová a Žáčková, 2005, s. 53–56)

Po určité době by měla být zhodnocena efektivita prováděné reedukace, mělo by být tedy ověřeno, zda mají zvolené metody a postupy pozitivní vliv na nápravu dysgrafických obtíží. V případě, že výsledky reedukačního procesu nejsou dostatečné, je nutné hledat nové a účinnější metody, popřípadě tuto poruchu kompenzovat patřičnými způsoby. U žáků ve vyšších ročnících se doporučuje využívat tiskacího písma. Jednou z možných variant je také psaní na počítači či kopírování zápisů v naukových předmětech. Je nutné si uvědomit, že u dětí s dysgrafií nelze ve většině případů dosáhnout stoprocentního úspěchu. Proto by mělo být po ukončení reedukace v běžném školním

prostředí tolerováno pomalejší pracovní tempo žáka, snížená kvalita písma a úprava sešitů. Měli bychom být k dítěti shovívaví, empatičtí a neměli bychom jej přetěžovat vysokými nároky. Jelikož převažující negativní hodnocení ho může odradit a vést k pocitům méněcennosti. (Zelinková, 2009, s. 97)

3 COMENIASCRIPT

Psaní jako činnost a písmo jako výsledek této činnosti slouží jako dorozumivací prostředek, jenž si lidská společnost vytvořila v průběhu svého vývoje. Pojem „písmo“ může nabývat dvojího významu. Především jej můžeme chápat jako soustavu grafických prvků, odpovídající vždy jen určitému jazyku – řeči. Popřípadě na něj můžeme nahlížet jako na výsledek procesu psaní (Penc, 1961, s. 3). V současné době se na školách vyučuje psací vzor vycházející z písem 19. století, jejichž východiskem byla v minulosti tzv. anglická psací latinka. Vzhledem k tomu, že se u dětí s dysgrafií objevují obtíže v grafickém projevu, věnovali jsme tento oddíl novému školnímu písmu Comenia Script, jehož autorkou je Radana Lencová, které nezapomíná na žáky se speciálně vzdělávacími potřebami, a má vypracovanou speciální předlohu pro jedince s dysgrafií.

Comenia Script je praktické psací písmo pro děti, které je jednoduché, moderní a současné. Má sloužit jako základní psací tvar, který bude obohacen o individuální tendence každého písaře, který si písmo přizpůsobí (Lencová). Autorka při tvorbě písma následovala renesanční písmařství, a to z toho důvodu, že písmové znaky v této době byly nejjednodušší a co nejméně kaligraficky dekorativní. Comenia Script tvarově vychází především z renesanční italiky, vzhledem se však podobá spíše tiskové kurzívě (tiskací nakloněné písmo). Za účelem zachování přesnosti geometrických proporcí vychází tvary velké abecedy z římské kapitály a ne z jejich renesančních modifikací. Ani v případě malé abecedy se přímo nejedná o renesanční kopii. Radana Lencová se zde inspirovala především základní kostrou malé abecedy tzv. „kancelaresky“ a jejím renesančním psacím stylem, pro nějž je charakteristické přiřazování písmen namísto napojování. Napojení (ligatury) velké abecedy se u psaného textu nepoužívají. Ta funguje jako samostatná jednotka, na níž se navazuje abeceda malá. Tímto spojením velké a malé abecedy vzniká dobře čitelný, praktický a harmonický celek. (Lencová, 2008, s. 8–10)

Písmo Comenia Script se vyznačuje především svou jednoduchostí – odklání se od složitých barokních tahů (kudrlinek a smyček) – které v praktickém životě nejsou téměř používány. To, že je písmo jednodušší, napomáhá snazšímu porozumění textu, jelikož složitější písmo může odvádět žákovu pozornost od obsahu. Oproti současnému písmu, pro nějž jsou charakteristické všechny výšky stejné, je dítěti poskytnut větší prostor pro písmeno. Střední výška se z původních 6 mm zvětšuje na 8 mm. Výška horní a spodní linie se pak snižuje na 5 mm. Základní linie, na níž jsou písmena posazena, je předtíštěna plnou

čárou, doprovodné pak čárou přerušovanou (Lencová, 2008, s. 14). Na rozdíl od písma stávajícího má Comenia Script volitelný sklon. Doporučen je mírný sklon doprava (7° od kolmé osy), který urychluje proces psaní, je však možný také např. sklon 12° od kolmé osy. Maximální vychýlení je pak z estetických důvodů povoleno 20° od kolmé osy. Napojování písmen je opět individuální, jedinec si sám zvolí, zda jednotlivé znaky propojí či nikoliv. Tím se eliminuje nečitelnost písma, způsobená mimo jiné nepřerušovaným psacím tahem. S možností napojování se žáci seznamují až ve druhé třídě. Tento způsob psaní, kdy k sobě jednotlivá písmenka přiřazujeme, je praktický i z hlediska psaní diakritických znamének – žák je přiřadí ihned po napsání písmene – ne až po napsání celého slova, jak se tomu děje u písma založeného na principu jednoznačnosti, čímž se vyhneme případnému chybování v diakritice. Jak jsme již uvedli, tvary CS jsou blízké tiskovému písmu, což žákům napomáhá zjednodušit systém čtení a psaní. Děti se nemusí učit čtyři druhy písmen, nýbrž jen dva. Dalším znakem, jímž se CS odlišuje od současné abecedy, je skutečnost, že má vypracované tahy pro praváky i leváky, což u současné formy písma nenalezneme. U leváků jsou horizontální tahy vedeny opačným směrem, tedy zprava doleva, aby byla čára tvořena tahem k sobě nikoliv tlačení od sebe. Tyto tahy jsou jakýmsi doporučením, proto je vhodné děti pozorovat a zkoušet, co jim vyhovuje nejvíce. (Lencová, 2008, s. 26). V abecedě se nachází několik písmen (f, k, y, R) a číslic (3, 4), které mají více tvarových variant. S tvarovými variantami jsou žáci obeznámeni také až ve druhé třídě a záleží na dítěti, kterou možnost si zvolí. (Comenia Script, 2010)

Písmo Comenia Script má vypracovaných několik řezů, se kterými je možné pracovat. Patří mezi ně Comenia Script B, Comenia Script A, Comenia Script Universal a Comenia Script kaligrafická forma.

Comenia Script B je nejjednodušší varianta písma. Jedná se o bezserifovou formu (bez možnosti napojení), která je vytvořena pro speciální účely – jedince s dysgrafií nebo tělesně a mentálně handicapované. Její kostra je totožná s ostatními řezy abecedy, postrádá však serify (u malé i velké abecedy), a veškeré výběhové a napojovací tahy. I přesto že vzhledově připomíná tiskací abecedu, je vytvořena pro běžnou písemnou komunikaci. Tento typ by jistě ocenili jedinci s dysgrafickými obtížemi, pro které by byla verze Comenia Script Universal nebo Comenia Script A náročnější. Taktéž jej můžeme uplatnit při první fázi jejich nácviku. Comenia Script B nalezne uplatnění i v jiných vyučovacích předmětech, např. při nadepisování kapitol v sešitech, jako popisek obrázků nebo jako speciální technické písmo v matematice či geometrii. (Lencová, 2008, s. 57)

Comenia Script A je rozvinutější variantou písma, kterou je možné využít jak pro běžné písemné komunikace, tak i pro různá výtvarná vyjádření. Při psaní využívá výběhových spojovacích tahů a také serifů. Má vypracované tahy pro praváky i leváky a je jakousi předpřípravou na kaligrafickou formu. (Lencová)

Comenia Script kaligrafická forma je v podstatě rozvinutý řez *Comenia Script A*, který vzniká za použití jiného psacího nástroje nebo zvýrazníme-li serify písmen. Nejvhodnější pro tuto formu je využít seřízlé, popřípadě bombičkové pero nebo psací potřebu s násadkou. Kaligrafická forma se vyznačuje novými a výraznějšími variantami písmen velké abecedy. Lze ji také zařadit do předmětu výtvarné výchovy, kde ji mohou využít nadšení a šikovní písáři. (Lencová, 2008, s. 38–42)

Comenia Script Universal byl vyhláškou MŠMT ČR určen k pilotnímu ověřování v období 2010–2012. Tato forma vznikla sloučením prvků stávajících řezů (*Comenia Script A* a *Comenia Script B*) tak, aby bylo přístupné co nejširšímu okruhu dětí (včetně speciálních škol), jež se tohoto ověřování účastnily. (Lencová)

K nácvičku písma *Comenia Script* je zhotovena pestrá škála didaktických materiálů, které mají dítěti ulehčit jeho zapamatování. V počáteční výuce psaní dětem nejvíce pomůže obrázková abeceda „*Comenia Pictures*“, již nalezneme v obrázkových kartách, taháku do kapsy, pexesu a plakátech „*Vlaštovky*“ či „*Barevná tabule*“ určených k zavěšení ve třídě. V rámci písma *Comenia Script* byly vytvořeny další materiály jako tzv. „*Duhové písmeno*“ sloužící k uvolnění ruky, písmena na vystřihování nebo záložka s abecedou. Sadu didaktických pomůcek doplňuje balíček „*Comenia Script Universal*“, sešit „*Kreslím tvary Comenia Script*“, písanky pro první ročník „*Umím psát*“ metodou genetickou a analyticko-syntetickou, písanka „*Umím psát na cestách*“ pro druhý ročník a sešity s liniaturou pro první a druhý ročník. (Lencová, 2008, s. 48–55)

3.1 Názory odborníků

Písmo *Comenia Script* je velmi aktuálním a diskutabilním tématem, jež vzbudilo bouřlivé diskuze, směřující od nadšené akceptace až po zásadní odmítání. Podobný pokus se školní předlohou byl realizován i ve Švédsku v 70. letech minulého století. Důvodem této švédské reformy byla nejednotná předloha psacího písma, která vycházela z regionálních tradic a byla volena školami. Autorkou předlohy SÖ-stilen byla kaligrafka Kerstin Anckersová, která při tvorbě písma vycházela především z italské antikvy 15.

století. Písmo se začalo do škol zavádět na počátku 70. let a v roce 1975 byla předloha zavedena povinně a celoplošně do všech švédských škol, což nastalo v dějinách Švédska prvně. Negativní ohlasy na sebe však nenechaly dlouho čekat. Kritika předlohy SÖ-stilen vycházela především z řad pedagogů (ale také rodičů a dětí), kteří tvrdili, že didaktika nácvičku psaní nebyla dobře propracovaná. Hlavní nedostatek spatřovali v nespojitosti písma zejména – g, j, y, q. Podle nich byla navržená spojení nelogická a při rychlejším a uvolněnějším psaní těžko proveditelná, takže děti často mezi slovy i písmeny dělaly stejně velké mezery. Z těchto uvedených důvodů byla v roce 1985 předloha SÖ-stilen stanovena jako alternativa a pedagogové se navrátili k písmu předešlého stylu. Tento neúspěch vyvolal u autorky reflexi a sepsala pět bodů, ze kterých by se mělo vycházet při příštích reformách písma. Tvrdí, že před zavedením jednotné psací předlohy musíme nejdříve motivovat učitele, zdůrazňuje nutnost oddělit výuku čtení a psaní. Poukazuje na to, že má být zavedena didaktika nácvičku psaní rukou na pedagogických školách, že by měl být v prvních třech letech školní docházky vyhrazen ve výuce čas na psaní, a nemělo by docházet ke směšování psacího písma s kaligrafií. (Vimr, 2010, s. 18)

Vzhledem k tomu, že písmo Comenia Script vyvolalo řadu nepodložených, vzájemně se vylučujících diskuzí, chtěli bychom v této části uvést nezaujatý pohled na celkovou problematiku, jež zahrnuje diferencované názory kvalifikovaných odborníků z řad grafologů, psychologů a výtvarníků. Tyto rozdíly je pak možné porovnat s názory Radany Lencové a s výsledky pilotního ověřování, jež jsou v této kapitole také zveřejněny. Uvedli jsme zde názory odborníků, kteří se k písmu CS veřejně vyjádřili. Z řad grafologů – Jan Jeřábek, Světlana Francová, Eva Leitnerová, Hana Rásochová, z psychologů – Václav Mertin, a výtvarníků – Martin Solper.

Předseda České grafologické komory **Jan Jeřábek** nahlíží na písmo z hlediska tvarové psychologie, tj. k jakému typu prožívání výrazový vzor směřuje, co podporuje a co naopak omezuje. Tvrdí, že písmo je jedním z faktorů, který ovlivňuje a formuje celou společnost. Je to jakýsi jednotný vzor, do kterého se projektuje jak prožívání jedince, tak jeho osobnost. Současné předloze vytýká nadbytečnou zdobnost (velké F, D, aj.). Zastává názor, že písmo by mělo být jednoduché, spojité, oblé, plynulé a vyvážené. Písmu CS vytýká již zmiňovanou nespojitost, jež se asociuje se sebedůvěrou a podporou instinktivního prožívání. Nespojitost písma podle Jeřábka vede k roztržitosti a fragmentárnosti vnímání, prožívání a myšlení. Další negativa nachází v poměru zón písma a jeho sklonu. Poukazuje na skutečnost, že pro naši společnost je charakteristické

pravosklonné písmo, což vyjadřuje extrovertnost. Svou oblostí a plností mu písmo připomíná spíše písmo dívčí, což neodpovídá průměrné osobnosti dnešní doby, která obsahuje mnohem více mužských kvalit. Přerušovaný psací pohyb považuje za velký problém, jelikož je namáhavé a vede k únavě. Oponuje výroku Radany Lencové, že běžně užívané písmo je nečitelné. Konstatuje, že za svou praxi se s nečitelností setkal jen v ojedinělých případech. Je zastáncem názoru, že nečitelnost nevzniká jako následek nevhodného psacího vzoru, ale jeho zanedbáním, rychlostí (dnešní doba je uspěchaná) a prožíváním. Kladné hodnocení připisuje jednoduchosti písma a jeho plošnosti. Komplexně považuje CS za dobrý návrh, poukazuje však na to, že se u něj objevují nějaké nesrovnalosti, které je potřeba dopracovat. Podpořil by tendence ke spojitosti a rytmičnosti a zharmonizoval by poměr zón a přirozený pravý sklon. (Správcová, 2010, s. 4–5)

Grafoložka **Světlana Francová** se společně se svými kolegy z hlediska psychologie výrazu k písmu CS vyjádřila následovně. Školní předloha podle nich není pouze souborem předepsaných tvarů, ale z hlediska psychologie písma především výrazovým prostředkem, jež budou děti napodobovat. Jednoduše řečeno, jde tedy hlavně o to, jakým pohybem dítě k písmu dospěje, potažmo jaký typ prožívání bude psaní doprovázet (uvolnění, křečovitost, sevření, aj.). Z tohoto pohledu je tedy zásadní, aby školní předloha byla plynulá, návazná, pružná, aby rozvíjela jemnou motoriku, aby byly tvary proporcionálně vyvážené, jednoduše proveditelné a variabilní (možnost případného zjednodušení či individuálního přetvoření). Z těchto požadavků podle Francové a kolegů Comenia Script splňuje pouze oblost a relativní (tvarovou, nikoliv pohybovou) jednoduchost. Vzhledově je písmo jednoduché, avšak psací pohyb je kvůli oddělování písmen neustále přerušovaný, což způsobuje náročnější orientaci v prostoru a narušuje koncentraci na detail. Písmu vytýkají tvarovou neproporčnost dokonce i variabilní sklon. Písmu CS sice nabízí možnost variabilního sklonu, avšak tato demokratičnost by podle nich mohla děti klamat svou nejednoznačností. Ačkoliv je předloha písma oproti dosavadnímu vzoru vnějškově líbivá, svou neproporčností (přetížením střední zóny) se jeví nevyváženě, zbrzděně a křečovitě. (Francová et al., 2010)

Grafoložka **Eva Leitnerová** konstatuje, že písmo má své klady i zápory. Nejvíce oceňuje tvar písma – kulaté, plné, přívětivé. Podle ní je písmo CS přirozenější než dosavadní předloha. Té vytýká především těsnost a zúženost. Leitnerová však nesouhlasí s názorem, že je písmo Comenia Script rychlejší. Uvádí, že rychlejší je bezpochyby písmo vázané. Ztotožňuje se však s názorem, že může být čitelnější a praktičtější. Poukazuje také

na nespojitost písma, udává, že na jednu stranu vede k fragmentaci a roztržitosti na druhou je však méně vázané a spoutané, což je charakteristické pro typy lidí, kteří jsou nápadití a tvořiví. (Správcová, 2010, s. 6–8)

Grafoložka **Hana Rásochová** postrádá u písma CS proporcionalitu. Poukazuje na fakt, že se vše odehrává ve střední zóně, která je „nabubřelá a nafouklá“, zatímco horní a spodní zóny jsou tvořeny pouhými výběžky. Určité nedostatky nachází v rámci napojování. Comenia Script sice nabízí možnost napojení, avšak tato nová písmena mají krátké serify. V případě tendence písmo napojit, je nutné změnit také úhel ligatur, což povede k těsnosti a sevřenosti – primární těsnost je tedy nahrazena sekundární. „Vedlejším“ efektem spojovaného písma je rozvíjení jemné motoriky, což u písma CS tedy chybí. Písmo Comenia Script Rásochová celkově neoceňuje, uznává však, že současná předloha ze 70. let je nevyhovující, ale přiklání se spíše ke vzoru z roku 1932, který by upravila pro současnost. (Správcová, 2010, s. 6–8)

Dětský psycholog **Václav Mertin**, působící na katedře psychologie FF UK, považuje za potřebné, aby se písmo postupně měnilo a zjednodušovalo. Požaduje také, aby každá nová psací předloha, která má být použita pro výuku psaní, byla ověřena. Podotýká, že každá změna psacího vzoru by měla být podrobena kromě testování také kritice. Souhlasí s tím, že písmo slouží k zachycení myšlenek a k sebevyjádření jedince, avšak podotýká, že samotný akt psaní je hlavně technickou záležitostí, jež nemá výraznější vliv na rozvoj psychiky. Tímto tvrzením však nepopírá, že se do písma člověk promítá, dává do něj své psychické rozpoložení, a že rozbor písma může o jedinci mnohé vypovědět. Přiklání se k názoru, že žáci s dysgrafií potřebují co nejjednodušší písmo, aby si jej správně a snadno osvojili, zautomatizovali a mohli tak věnovat pozornost obsahové složce. Pokud tedy písmo Comenia Script napomůže naplnit tyto cíle, pak souhlasí s jeho zavedením. (Mertin, 2010)

Akademický malíř **Martin Solper**, který se zabývá rukopisným písmem přes padesát let, je přesvědčen, že je písmo CS jednoznačně dobrý návrh. Nevýhodou je podle něj skutečnost, že písmo Comenia Script bylo kritizováno, mnohem dříve než bylo srozumitelně představeno, což vedlo k nejasnostem a nedorozumění, které se kolem něj objevily. Pozitivně hodnotí volitelný sklon a šířku písma. Dle Solpera je zjednodušená forma písma praktičtější, snáze se píše a hlavně čte. Grafologům oponuje tím, že i přes skutečnost, že žák píše samostatné znaky, je pohyb ruky pořád plynulý, pouze stopa, kterou zanechává psací náčiní je přerušovaná. (Solper)

Radana Lencová se k těmto námitkám postavila a okomentovala je následovně. Řada stížností byla vznesena na proporcionalitu písma. Tento krok byl podle autorky záměrný, jelikož zvětšená střední výška písma je nezbytná pro čitelnost. Dále podotkla, že pouhé odstranění zúženosti ze současné předlohy by problematiku nečitelnosti nevyřešilo, neboť je důsledkem zejména jednotazného pohybu. To, že může být písmo pomalejší, Lencová uznala, avšak podotkla, že takto tomu může být i u písma spojovaného. Navíc je žákům možnost spojovat písmena nabídnuta, a to ve 2. třídě, kde si sami zvolí, jakým způsobem budou pokračovat. (Lencová)

Výroky těchto kvalifikovaných a erudovaných odborníků je možno porovnat s výsledky pilotního projektu Comenia Script, jež MŠMT zveřejnilo na svých stránkách a které jsou obsahem další části.

3.2 Projekt Comenia Script

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) vyhlásilo s účinností od 1. září 2010 pokusné ověřování psacího písma Comenia Script kaligrafky Radany Lencové, podle § 171 odst. 1 školského zákona č. 561/2004 Sb. Jedním z důvodů, vedoucím ke vzniku projektu, byl zájem rodičů dětí, jež měli zkušenost se zahraničním vzděláváním, kde je běžně vyučováno písmem tiskacím (ve Velké Británii, USA, Finsku, Dánsku). Pokusné ověřování probíhalo od září 2010 do června 2012 na 33 vybraných základních školách v České republice, které se do něj zapojily. Projektu se dále zúčastnilo 33 základních škol s výukou běžně užívané latinky, které sloužily k porovnávání výsledků s experimentální skupinou. Tyto kontrolní skupiny byly vybrány Pedagogickou fakultou UK v Praze ve spolupráci s MŠMT. V každé z vybraných škol byla testována vždy pouze jedna třída, a to po dobu dvou let. Ve školním roce 2010–2011 to byli žáci 1. tříd, a ve školním roce 2011–2012 pak tito žáci navštěvující 2. ročník. (Špirhanzl, 2010)

Obsahem pokusného ověřování bylo zjistit, zda je písmo Comenia Script Universal využitelné pro rozvoj písmařské gramotnosti. V průběhu testování bylo sledováno, zda jsou splňovány podmínky a harmonogram pokusného ověřování, zda písmo CS vyhovuje vytipovaným skupinám žáků a zda jsou didaktické materiály pro výuku vhodné a dostatečné. Současně byla prováděna také analýza rozvoje počátků psaní u žáků 1. ročníků pilotovaných škol, probíhalo dotazníkové šetření u rodičů žáků a učitelů a strukturované pozorování žáků při výuce psaní. Získané údaje byly poté porovnávány s výsledky žáků, kteří se učili psát stávajícím vzorem písma. (Špirhanzl, 2010)

Cílem pokusného ověřování bylo:

- *zjistit, zda rozvoj písařské dovednosti prostřednictvím písma CS je pro žáky (resp. pro určité skupiny žáků) vhodnější,*
- *připravit validní závěry, které umožní o využití písma CS pro školní výuku dále rozhodnout,*
- *případná úprava (dopracování) metodiky psaní písmem CS a doplnění již existujících didaktických materiálů o další pomůcky,*
- *získat podklady použitelné jako seriózní základ pro další výzkumná bádání ve sledované oblasti. (Špirhanzl, 2010)*

Během pilotáže bylo zjištěno, že písmo Comenia Script je u experimentální skupiny více čitelné, především pak tvary velké abecedy. Kromě toho žáci experimentální skupiny napodobovali i sklon písma čitelněji, a to i v situacích, kdy si začali udávat jeho individuální sklon. Výsledky týkající se velikosti písmen, která byla u obou skupin stanovena pomocnou liniaturou, byly srovnatelné, zejména při opisu. U přepisů, diktátů a autodiktátů výsledky hovoří ve prospěch Comenia Script. To je vysvětlováno faktem, že si děti snadno tvary zapamatují, díky absenci napojování. (MŠMT, 2011)

Z dotazníků určených pro učitele vyplynulo, že žáci píšící písmem CS nevykazují při psaní žádné obtíže, že nedochází k problémům při psaní levou rukou, a že jsou žáci více motivováni, než tomu bylo u stávajícího písma. Učitelé dále potvrdili, že tvary písmen vyhovují i žákům se specifickými vzdělávacími potřebami, zejména dysgrafického charakteru. Za zajímavé také považujeme sdělení, že kooperace s rodiči při výuce CS je bezproblémová. Po zkušenostech, jichž pedagogové nabyli v průběhu ověřování, konstatovali, že by písmo CS využívali i při další výuce prvopočátečního psaní. Ze získaných odpovědí rodičů, lze vyvodit, že písmo CS shledávají jednodušším. Při srovnání s výukou u staršího dítěte (pokud mohlo být posouzeno), rodiče zodpověděli, že výuka písmem CS je zábavnější, a že děti projevovaly větší zájem o psaní, později i čtení. Rodiče se ztotožnili s názorem pedagogů a potvrdili, že leváci neměli s výukou vůbec žádné problémy a ocenili didaktické materiály. (MŠMT, 2011)

U žáků experimentální skupiny se objevila i vyšší motivace ke psaní a čtení. Žáci se psaní neobávali, z vlastní iniciativy se dokonce pokoušeli napodobovat nové tvary písmen doma i před výukou. Obavy z psaní se neprojevily ani u žáků se specifickými vzdělávacími obtížemi. Odlišná situace však nastala u jedinců kontrolní skupiny. Ti vykazovali k výuce

psaní mírně pozitivní vztah, naskytly se však i případy výuky psaní, která byla obtížná, náročná a neradostná, jak děti samy potvrdily. Pro některé to vedlo ke snížení pozitivní motivace ke psaní a snížení čitelnosti. (MŠMT, 2011)

Na základě výše uvedených výsledků, které MŠMT zveřejnilo na svých stránkách, bylo doporučeno, aby bylo písmo Comenia Script schváleno jako alternativa k běžně užívané abecedě. Podmínkou pro zařazení CS do výuky dané školy je pedagog vyškolený v metodice výuky prvopočátečního psaní písmem CS a písemný souhlas rodičů s výukou tohoto psaní. Rodiče musí být dále seznámeni s možnými komplikacemi, jež se mohou naskytnout při přestupu na jinou školu nebo při používání stanoveného typu didaktických materiálů při nácviku psaní. Vzhledem k získaným výsledkům došlo v prosinci 2012 k novelizaci školského zákona a písmo CS zde bylo uveřejněno jako alternativa k abecedě stávající. (MŠMT, 2012)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESIGN VÝZKUMU

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na problematiku informovanosti rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script. Vzhledem k tomu, že je problematika dysgrafie velmi širokou oblastí, na kterou doposud proběhla řada výzkumných šetření, snažili jsme se ji co nejvíce konkretizovat a aktualizovat. Poněvadž se v současné době dostává do popředí písmo Comenia Script, které má vypracovanou speciální předlohu pro děti s dysgrafií, rozhodli jsme se náš výzkum orientovat tímto směrem a zjistit, jaká je informovanost rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script. V závislosti na výzkumném vzorku byla pro uvedený výzkum zvolena kvantitativní metoda sběru dat prostřednictvím dotazníkového šetření.

Vzhledem k tomu, že je problematika písma Comenia Script velmi aktuální a doposud neprozkoumaná, je nezbytné ji nejprve kvalitně popsat a poté hledat možné vztahy. Proto jsme zvolili pro tento výzkum výzkumný problém popisný, pro nějž je charakteristické, že nevyjadřuje vztah mezi proměnnými. Tato skutečnost ovšem podle Chrásky (2007, s. 17) neznamena, že je bezcenný, a že nemá smyslu jej řešit. Vzhledem ke skutečnosti, že výzkumný problém nevyjadřuje vztah mezi proměnnými, neumožňuje také vyslovit hypotézu. Nejedná se tedy o výzkum v pravém slova smyslu. Šetření tohoto typu bývají označována jako pedagogické průzkumy. Jako výzkumný problém jsme stanovili informovanost rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script.

V současné době byla v této oblasti realizována následující výzkumná šetření. Bakalářská práce „*Comenia Script jako nová podoba písma ve výuce prvopočátečního psaní*“, jejímž cílem bylo zjistit názory rodičů na výuku písma Comenia Script, na jeho vhodnost a poznat jejich zkušenosti s domácí přípravou. Dále poznat zkušenosti učitelů s výukou písma Comenia Script, a následně tyto názory rodičů a učitelů porovnat (Černá, 2012). Diplomová práce „*Výuka prvopočátečního psaní v současné škole*“, jejíž výzkumná část byla realizována prostřednictvím pozorování a rozhovoru, seznamovala s výukou písma CS v praxi na ZŠ Český Krumlov, jež se zapojila do pilotního ověřování (Slaná, 2012). Poslední prací z této oblasti je „*Výuka elementárního psaní s aplikací písma Comenia Script*“, zkoumající názory učitelů vyučujících podle písma CS, učitelů nevyučujících podle této psací předlohy, a rodičů, jejichž dítě se učilo písmem CS (Floriánová, 2012).

4.1 Cíl výzkumu

Cílem bakalářské práce je zjistit, jaká je informovanost rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script. Ve výzkumu se zaměřujeme na jejich názory na písmo CS a jeho zavedení do výuky, dále na pozitiva a negativa, která rodiče dětí s dysgrafií tomuto písmu připisují. Zajímala nás také otázka, zda jsou rodiče dětí s dysgrafií spokojeni s mírou informovanosti o písmu CS a zda by ji chtěli zvýšit. K výše uvedenému hlavnímu cíli jsme stanovili následující dílčí cíle:

1. Zjistit, jakým způsobem se o písmu Comenia Script rodiče dětí s dysgrafií dozvídají nejčastěji.
2. Zjistit, jaký názor mají rodiče dětí s dysgrafií na písmo Comenia Script.
3. Zjistit, zda by rodiče své dítě s dysgrafií nechali vyučovat písmem Comenia Script.
4. Zjistit, zda by rodiče dětí s dysgrafií chtěli své povědomí o písmu Comenia Script rozšířit.
5. Zjistit, jaké formy osvěty by rodiče dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script uvítali.
6. Zvýšit povědomí rodičů dětí s dysgrafií o písmu CS.

4.2 Metody výzkumu

Jako výzkumný nástroj byla zvolena metoda dotazníkového šetření. Metodu dotazníku jsme vybrali z toho důvodu, že slouží k rychlému získání informací od velkého počtu respondentů. Na základě stanovených cílů bakalářské práce byl dotazník sestaven tak, aby byla získaná data validní a korespondovala s cíli výzkumu. Dotazník obsahoval 31 otázek, které byly koncipovány jak formou otevřených, tak také uzavřených odpovědí. Počet otevřených odpovědí byl však nižší, jelikož jsme se snažili vyhnout případným nepřesnostem a zkreslení celého výzkumu. U uzavřených položek jsme v dotazníku pracovali s položkami dichotomickými a polytomickými. V případě polytomických byly použity především položky výběrové a výčtové. Jednotlivé otázky byly konstruovány na základě studia odborné literatury a praktických zkušeností, popřípadě získány z již prováděných výzkumů. A to u otázek číslo 21 a 22, které zjišťovaly pozitiva a negativa, jež připisují rodiče dětí s dysgrafií písmu CS. Z důvodu zkvalitnění dat jsme při tvorbě odpovědí vycházeli z nejčastějších odpovědí, jež rodiče uvedli v bakalářské práci Lucie Černé „*Výuka prvopočátečního psaní v současné škole*“. Vzhledem k tomu, že se jedná o velmi aktuální téma, byla ke každému dotazníku vytvořena příloha, která obsahovala i obrázky a která respondenty s písmem CS seznámila a představila jim jej.

4.3 Výzkumný soubor

Výzkumný vzorek byl vybrán na základě dostupnosti jednotlivých respondentů. Základní soubor reprezentovali rodiče dětí s dysgrafií. Výběrový soubor pak rodiče dětí s dysgrafií, navštěvující 1. stupeň základní školy. Z celkového počtu 52 respondentů tvořilo výzkumný vzorek 45 matek (žen) a 7 otců (mužů) ve věku 29–45 let. Důvodem, proč byl výzkumný vzorek tvořen tak malým počtem respondentů, je kromě neochoty pracovníků skutečnost, že závažné poruchy psaní, se vyskytují jen ojediněle (Selikowitz, 2000, s. 74). Mnoho žáků má tedy „pouze“ snížené grafomotorické schopnosti nebo se u nich vyskytují „jen“ prvky dysgrafie, což nám potvrdili i samotní pracovníci pedagogicko-psychologických poraden. Dalším úskalím, na které jsme při vyhledávání respondentů narazili, bylo, že v současné době nemají ZŠ evidováno, o jaký typ specifické vývojové poruchy se jedná. Ve zprávě z pedagogicko-psychologické poradny je pouze to, že žák má určité znevýhodnění, popřípadě doporučené postupy při následné reedukaci. Komplexní zprávu se stanovenou diagnózou však obdrží pouze rodiče a je na nich, zda je škole předají či nikoliv.

4.4 Realizace výzkumu

Výzkum byl realizován od ledna 2013 do začátku dubna 2013. V první fázi výzkumu byl proveden předvýzkum, kde jsme kvalitu dotazníku otestovali na menším vzorku respondentů (15 %), kteří do výzkumu nebyli zařazeni. Snažili jsme se ověřit, zda jsou otázky formulované jasně a srozumitelně. Při získávání potřebných dat bylo celkově osloveno přes 50 zařízení po celé ČR, zahrnujících základní školy, pedagogicko-psychologické poradny a DYS-centra. Z tohoto počtu bylo ochotno zapojit se do výzkumu pouze 8 základních škol, 3 pedagogicko-psychologické poradny a jedno DYS-centrum. Dále jsme při výzkumu využili sociálních sítí a různých internetových diskuzí týkajících se dysgrafie, kde jsme se snažili získat vhodné respondenty. Z důvodu nenarušení pracovních povinností a etického kodexu pracovníků byly dotazníky předány příslušným pracovníkům – pedagogům, speciálním pedagogům a výchovným poradcům, kteří je rodičům předali. Ve Zlíně a okolí jsme dotazníky zanesli do škol osobně, do vzdálenějších měst jsme je zaslali prostřednictvím České pošty, popřípadě jsme využili elektronickou komunikaci či již zmíněné sociální sítě. Z celkového počtu 80 dotazníků jsme obdrželi 52 správně vyplněných dotazníků, celková návratnost tedy byla 65%, což nás vzhledem k počáteční neochotě jednotlivých institucí velmi překvapilo.

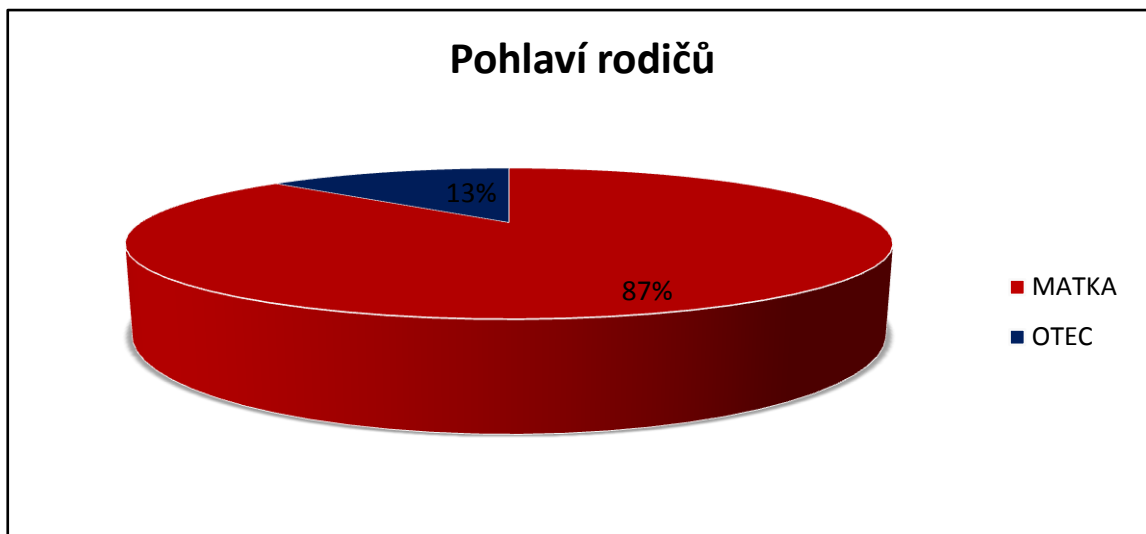
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Následující kapitola seznamuje s výsledky kvantitativního výzkumu, realizovaného prostřednictvím dotazníku. Data získaná pomocí dotazníkového šetření byla vyhodnocována klasickou čárkovací metodou. Z důvodu kvalitnější a přehlednější manipulace byly následně výsledky přepsány do programu MS Excel, jež je součástí kancelářského balíčku MS Office, kde byla data převedena do grafů. Abychom předešli zkreslení výsledků, otázky, u nichž respondenti mohli zvolit více než jednu odpověď, jsme vyjádřili četností, zbylé otázky jsou znázorněny procentuálně. Z důvodu lepší orientace jsme jednotlivé položky dotazníku rozdělili do 4 oddílů, které odpovídají na stanovené cíle. Jednalo se o následující oblasti:

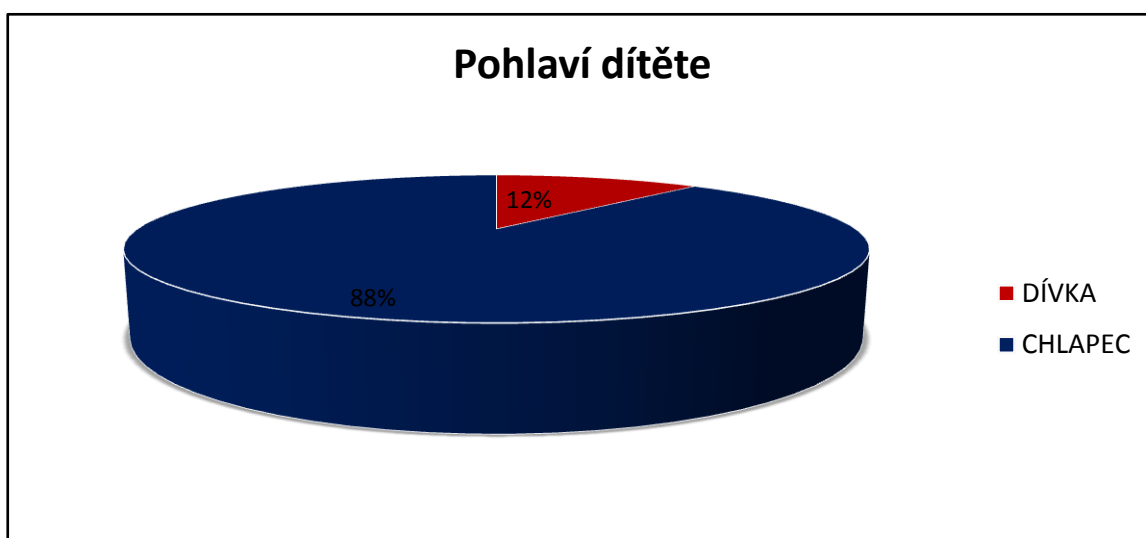
- 1. oddíl – informovanost rodičů o písmu Comenia Script
- 2. oddíl – názor na písmo Comenia Script
- 3. oddíl – výuka písmem Comenia Script
- 4. oddíl – rozšíření povědomí o písmu Comenia Script

5.1 Základní informace a demografické údaje respondentů

Nejprve budeme prezentovat informace týkající se základních a demografických údajů výzkumu. Respondentům jsme z této oblasti položili celkem 15 otázek, které zjišťovaly dané informace. První čtyři otázky se zaměřují především na rodiče dětí s dysgrafií. Dotazují se např. na věk, pohlaví, vzdělání a typ písma užívaného v běžném životě. Zbylé položky se soustřeďují na dítě – taktéž na jeho věk, problémy asociované s dysgrafií, poruchy přidružené k dysgrafií, její diagnostiku, formu psací předlohy, kterou dítě užívá či typ školy, který navštěvuje. V závěru této části byla rodičům položena otázka, zda se domnívají, že současná předloha vyhovuje dětem s dysgrafií či nikoliv.

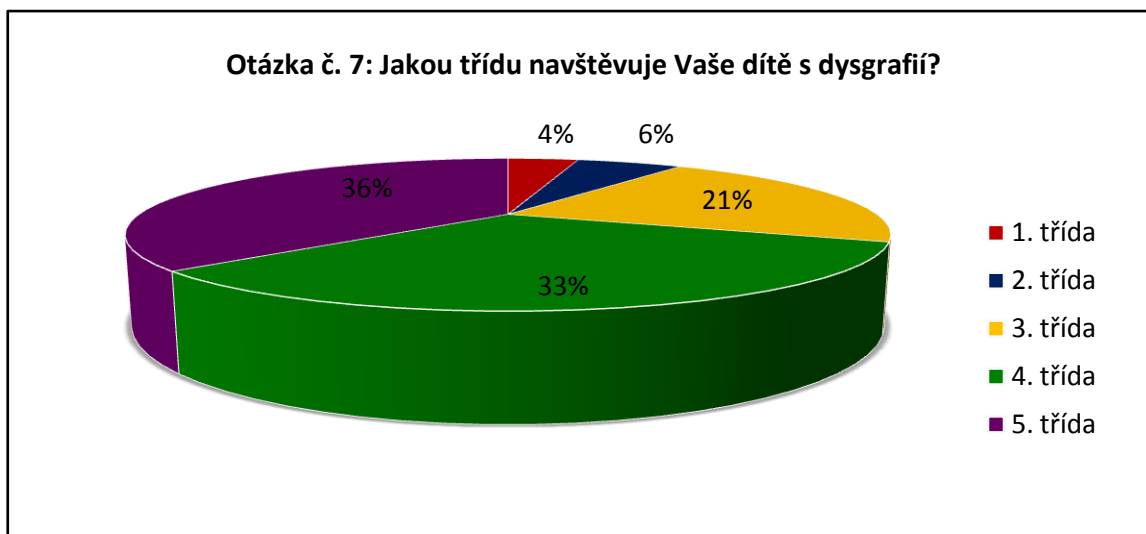
Graf č. 1 Pohlaví rodičů

Celkově se výzkumu zúčastnilo 52 respondentů. Složení respondentů dle pohlaví znázorňuje graf č. 1. Ve výzkumném vzorku je zastoupeno 45 matek (žen) a 7 otců (mužů), položku „jiný zákonný zástupce“ nevolil ani jeden z dotazovaných. Rodiče se nacházeli ve věku od 29 do 45 let. Průměrný věk tedy činil 37, 4 let.

Graf č. 2 Pohlaví dítěte

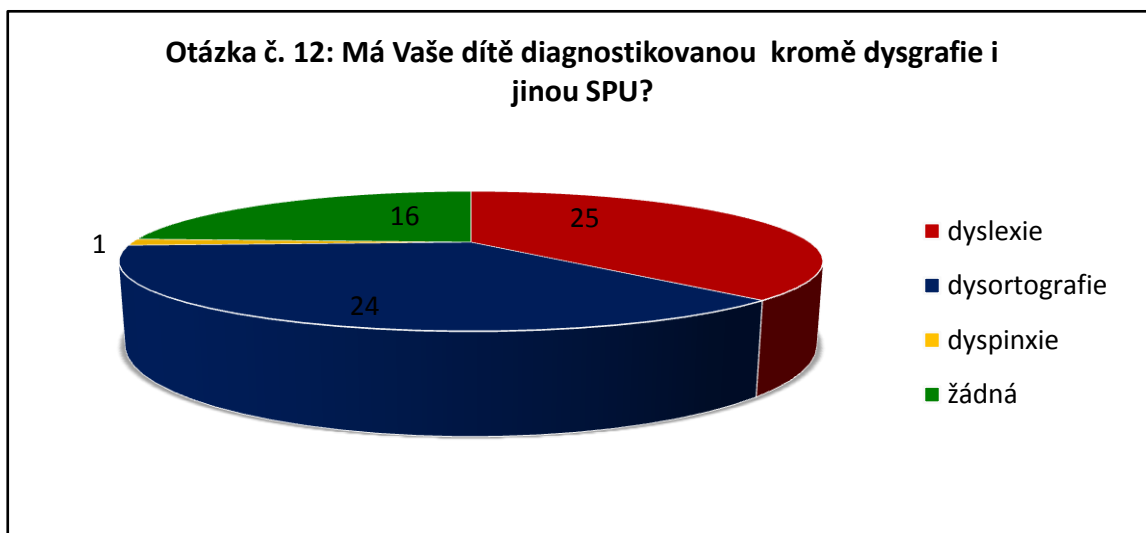
Z výše uvedeného počtu 52 rodičů vychovávalo celkem 46 chlapců a 6 dívek s dysgrafií. Tento nerovnoměrný počet nás nikterak nepřekvapuje, jelikož jak dokládá odborná literatura, výskyt dysgrafie u chlapců je až 3 krát vyšší. Jedinci s dysgrafií se nacházeli ve věku od 7 do 11 let. Průměrný věk tedy činil 9,8 let.

Graf č. 3 Navštěvovaná třída

Graf č. 3 uvádí ročník, jenž dítě navštěvuje. Do první třídy dochází celkem 2 děti s dysgrafií a do druhého ročníku 3 děti s dysgrafií. Největší návštěvnost vykazují vyšší ročníky prvního stupně. Třetí třídu navštěvuje 11 žáků s dysgrafií, čtvrtou 17 žáků s dysgrafií a nejvyšší návštěvnost vykazuje třída pátá, kterou uvedlo celkem 19 dotazovaných rodičů.

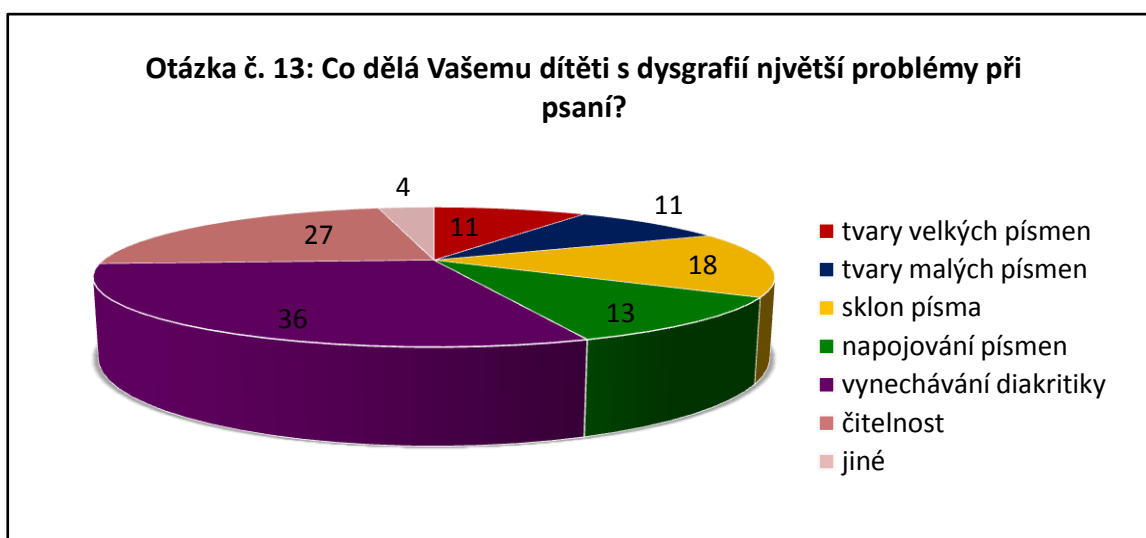
Graf č. 4 Přidružená porucha učení

Graf č. 4 popisuje nejčastěji přidruženou poruchu učení k dysgrafii. Nejčastěji respondenti odpověděli, že jejich dítě má kromě dysgrafie diagnostikovanou také dyslexii, a to 25 krát. Na druhém místě se umístila dysortografie, která byla uvedena 24 krát, a na třetí pozici rodiče zaznamenali, že jejich dítě nemá k dysgrafii přidruženou žádnou jinou

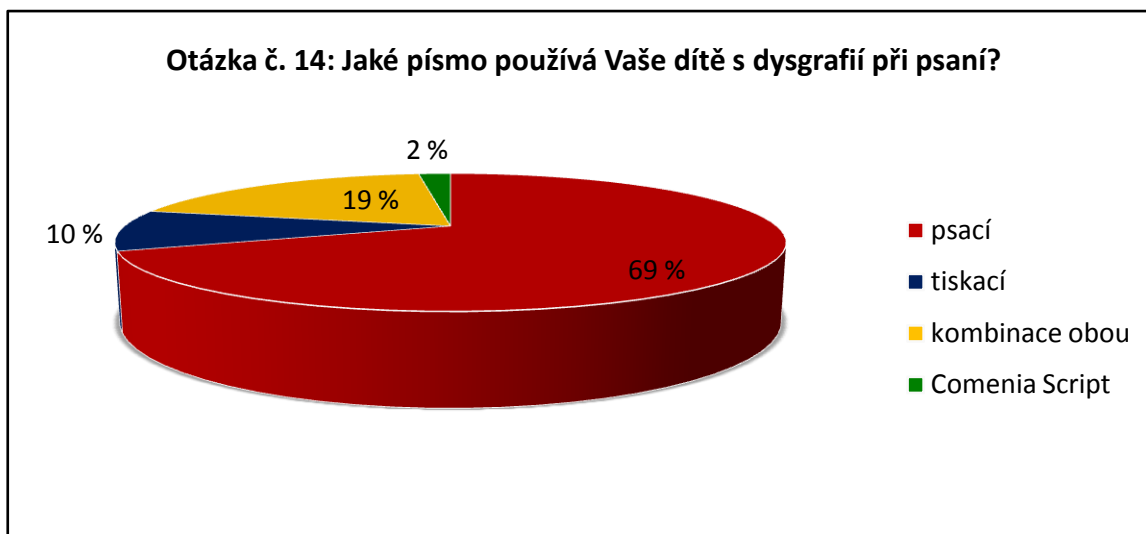
poruchu učení, celkem 16 krát. Zbylé položky byly zastoupeny v mizivém počtu. Dyspinxie, porucha výtvarných dovedností, byla uvedena pouze 1 krát. Dyskalkulie, dysmuzie a dyspraxie nebyly označeny ani jednou. Tento malý výskyt potvrzuje, že dyspraxie, dysmuzie a dyspinxie jsou velmi ojedinělé poruchy učení.

Graf č. 5 Problémy asociované s dysgrafií

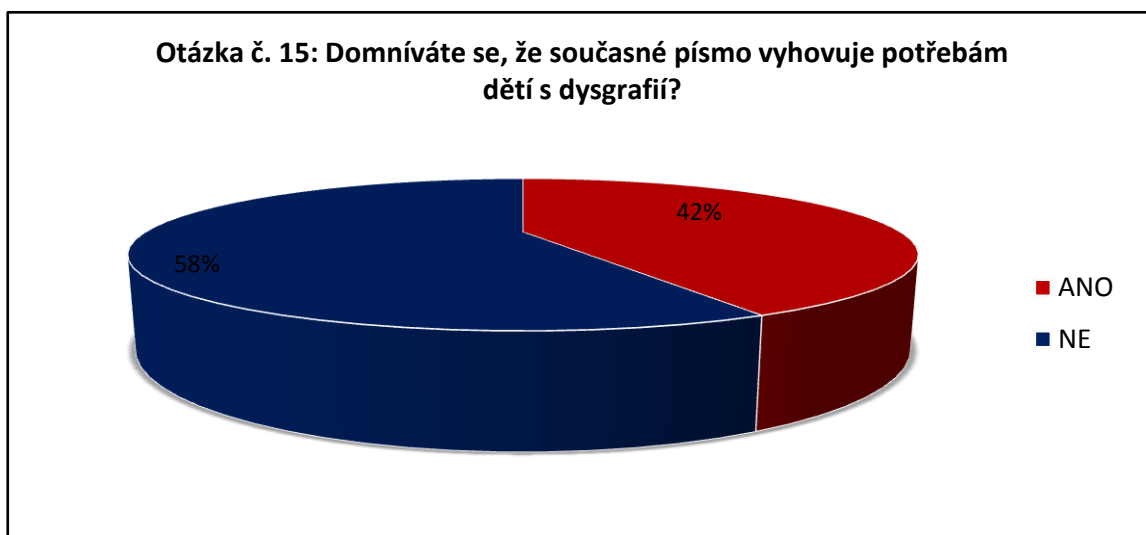
Graf č. 5 mapuje problémy, s nimiž se dysgrafie pojí. Za nejvíce problematickou oblast rodiče celkem 36 krát považovali zapomínání diakritických znamének. Celkem 27 krát uvedli, že je písmo jejich dítěte nečitelné. 18 krát bylo označeno, že dítě má obtíže při udržení stejnosměrného sklonu a 13 krát napojování písmen. Na problémy s tvary velkých a malých písmen upozornili respondenti celkem 11 krát, v obou případech. Za nejproblematictější velká písmena pak označili C, Č, D, E, G, I, L, S, Š, z malých písmen potom h, ch, k, l, m, n, r. Možnost „jiné“ byla zodpovězena celkem 4 krát, mezi odpověďmi se objevila rychlost psaní, přehazování a záměna písmen, a psaní písmen zrcadlově obráceně.

Graf č. 6 Typ psací předlohy dítěte

Preferovaný typ písma dítěte znázorňuje graf č. 6. Z celkového počtu 52 respondentů uvedlo 36 rodičů jako nejčastější psací předlohu písmo psací. Písmo tiskací, které většině jedinců s dysgrafií vyhovuje, uvedlo pouze 5 rodičů, kombinaci psacího a tiskacího písma pak 10 dotazovaných. K našemu překvapení bylo jedno dítě s dysgrafií vyučováno písmem Comenia Script. Položku „jiné“ nezodpověděl žádný z respondentů.

Graf č. 7 Názor na současnou psací předlohu

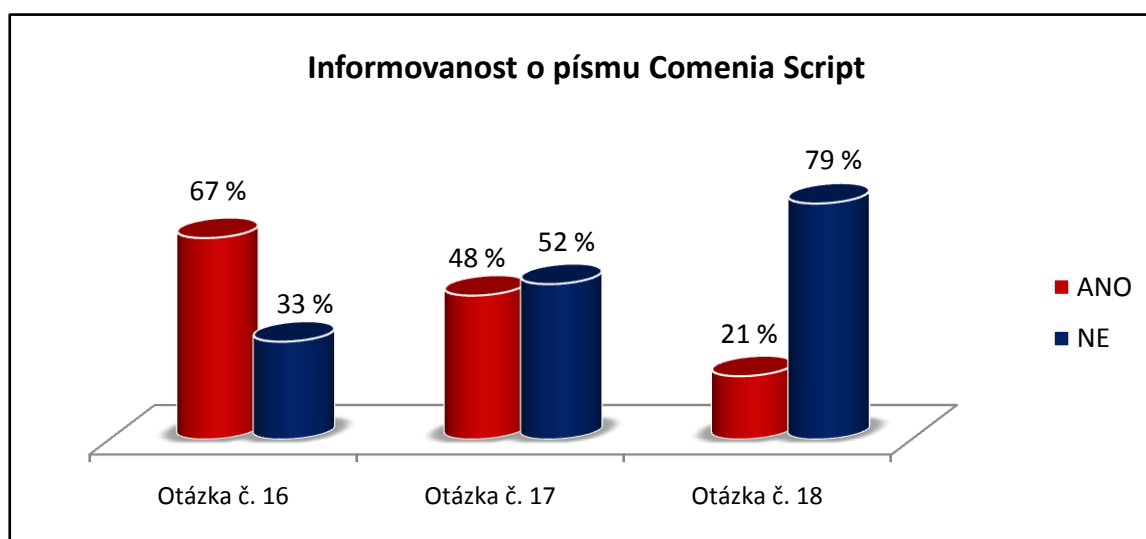
Graf č. 7 zastupuje jednotlivé názory rodičů dětí s dysgrafií na současnou psací předlohu. Celkem 30 rodičů uvedlo, že současná psací předloha nevyhovuje potřebám dětí s dysgrafií. Naopak 22 respondentů vyjádřilo spokojenost se současným psacím vzorem.

5.2 Informovanost rodičů o písmu CS

První oddíl otázek se zaměřuje na informovanost rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script. Cílem této sekce bylo zjistit, zda jsou rodiče dětí s dysgrafií informovaní o nové psací předloze písmu Comenia Script a z jakých zdrojů se o ní nejčastěji dozvídali. Otázky byly zaměřeny jednak na znalost samotného pojmu, tak také na vzhled psací předlohy, a v neposlední řadě na variantu Comenia Script B, která je určena pro děti s dysgrafií. Tuto oblast v dotazníku charakterizuje následujících šest otázek:

- **Otázka č. 16:** Slyšeli jste o nové psací předloze – písmu Comenia Script před vyplňováním tohoto dotazníku?
- **Otázka č. 17:** Věděli jste, jak tato psací předloha vypadá před vyplňováním tohoto dotazníku?
- **Otázka č. 18:** Věděli jste, že existuje speciálně vytvořená forma písma CS pro děti s dysgrafií Comenia Script B?
- **Otázka č. 23:** Nachází se ve Vašem okolí škola, která nabízí výuku písmem CS?
- **Otázka č. 26:** Věděli jste, že písmo CS bylo na konci loňského roku schváleno jako alternativa k běžně užívané abecedě?
- **Otázka č. 19:** Z jakých zdrojů jste se o písmu Comenia Script dozvěděli?

Graf č. 8 Informovanost rodičů o písmu CS

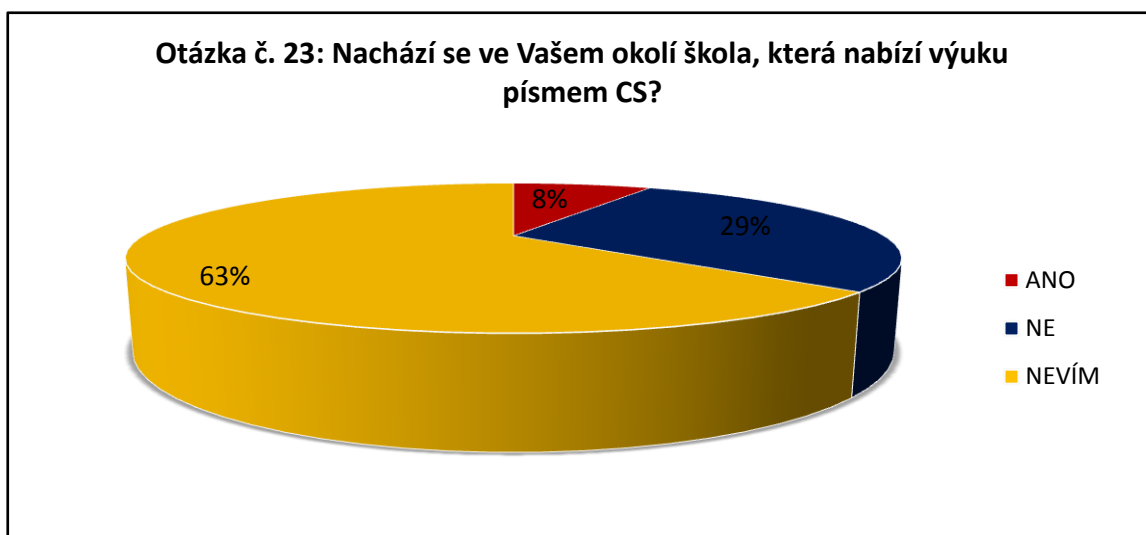

- **Otázka č. 16:** Slyšeli jste o nové psací předloze – písmu Comenia Script před vyplňováním tohoto dotazníku?

- **Otázka č. 17:** Věděli jste, jak tato psací předloha vypadá před vyplňováním tohoto dotazníku?
- **Otázka č. 18:** Věděli jste, že existuje speciálně vytvořená forma písma CS pro děti s dysgrafií Comenia Script B?

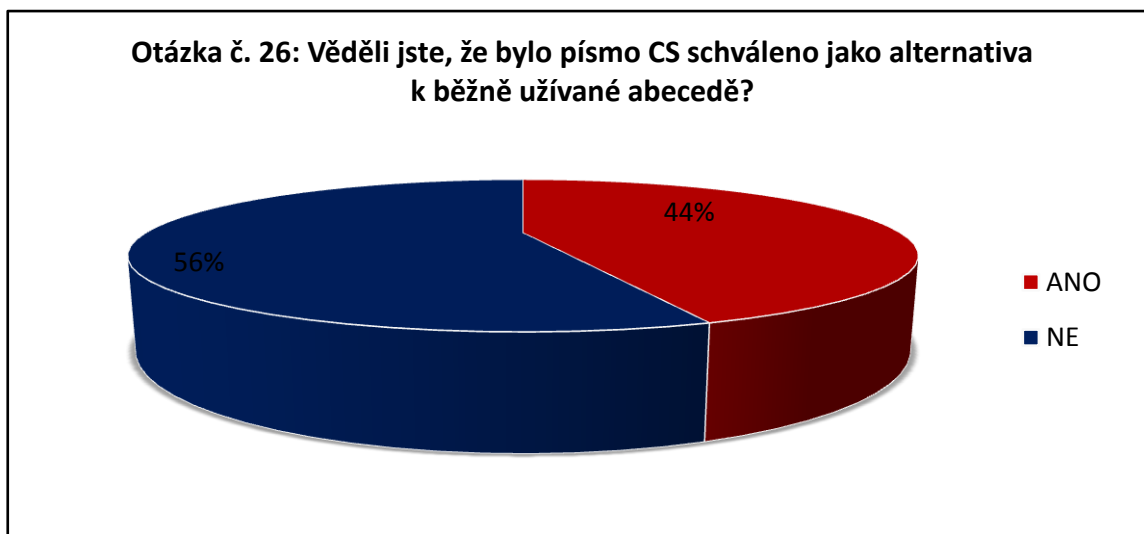
Informovanost rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script znázorňuje graf č. 8. Záměrně jsme do grafu zakomponovali odpovědi na tři otázky týkající se této problematiky pro přehlednější porovnání. Na otázku č. 16 odpovědělo celkem 35 rodičů, že o písmu Comenia Script slyšelo již před vyplňováním tohoto dotazníku, zbylých 17 dotazovaných uvedlo, že o písmu CS slyší prvně. U otázky číslo 17 si však můžeme povšimnout snižujícího se rozdílu oproti předchozí otázce. Celkem 25 rodičů uvedlo, že znalo vzhled psací předlohy před vyplňováním tohoto dotazníku, avšak 27 rodičů označilo, že tvarovou podobu písma neznalo. Otázka číslo 18 poukazuje na prohlubující se neinformovanost, kdy 41 rodičů zodpovědělo, že nebyli informovaní o tom, že existuje speciálně vytvořená předloha Comenia Script B pro děti s dysgrafií, pouhých 11 respondentů bylo s touto skutečností obeznámeno.

Graf č. 9 Informovanost o dostupnosti škol s výukou CS v okolí

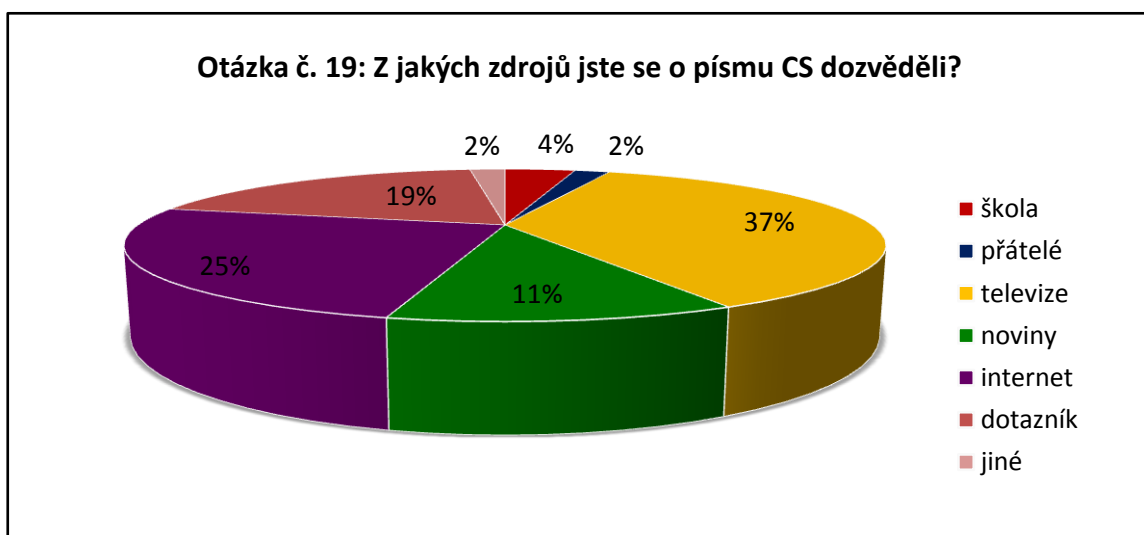
Odpovědi na otázku č. 23 znázorňuje graf č. 9. Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že z celkového počtu 52 dotazovaných celkem 33 rodičů nevědělo, zda se nachází v jejich okolí škola, která nabízí výuku písmem Comenia Script. Pouze 19 rodičů mělo o této skutečnosti povědomí. Z tohoto počtu 4 rodičové uvedli, že se v jejich okolí nachází škola vyučující písmem CS a 15 rodičů zaznamenalo, že se taková škola v blízkosti nenachází.

Graf č. 10 Schválení CS jako alternativy

Odpovědi na otázku č. 26 uvádí graf č. 10. Respondentům byla položena otázka, zda věděli, že bylo písmo CS schváleno jako alternativa k běžně užívané abecedě. Z celkového počtu 52 dotazovaných uvedlo 29 rodičů, že o této novelizaci nebylo informováno. Zbylých 23 rodičů bylo s touto novelizací seznámeno.

Graf č. 11 Zdroje informací

Graf č. 11 mapuje zdroje, které rodiče nejčastěji informovaly o písmu Comenia Script. Nejvíce početnou odpovědí, jež se stala zdrojem informací, byla televize, a to celkem u 19 respondentů. Dalších 13 rodičů uvedlo jako zdroj internet. Deset respondentů se o písmu CS dozvědělo na základě tohoto dotazníku a 6 dotazovaných prostřednictvím

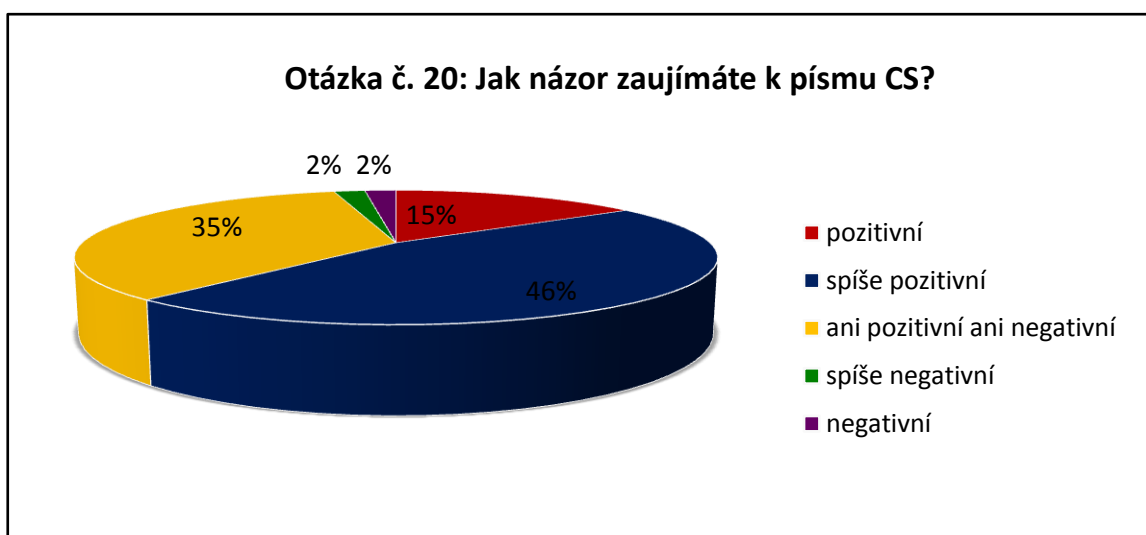
novinového tisku. Pouze 2 respondenti uvedli jako zdroj školu, 1 přátelé a možnost „jiné“ taktéž jeden, a to rádio.

5.3 Názory rodičů na písmo CS

Tento oddíl otázek zaměřených na názory rodičů dětí s dysgrafií na písmo CS se skládá ze 4 položek. Cílem těchto otázek bylo zjistit, jaký názor rodiče k písmu Comenia Script zastávají, a jaká pozitiva a negativa písmu CS nejčastěji připisují. Také jsme se rodičů dotazovali, zda je podle nich písmo CS vhodnější pro děti s dysgrafií. Tuto oblast v dotazníku charakterizují následující 4 otázky:

- **Otázka č. 20:** Na základě výše uvedených informací uveďte, jaký názor zaujímáte k písmu Comenia Script?
- **Otázka č. 25:** Souhlasíte s názorem, že je písmo Comenia Script pro děti s dysgrafií vhodnější než současný psací vzor?
- **Otázka č. 21:** Na základě výše uvedených informací uveďte, jaká pozitiva shledáváte na písmu Comenia Script?
- **Otázka č. 22:** Na základě výše uvedených informací uveďte, jaká negativa/nedostatky nacházíte u písma Comenia Script?

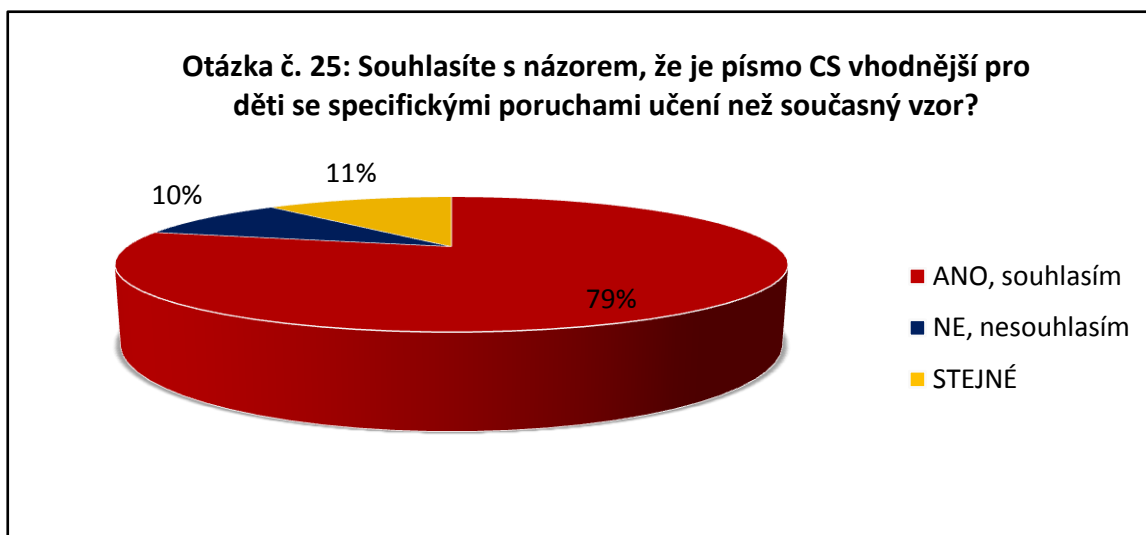
Graf č. 12 Názor na písmo Comenia Script

Názor rodičů dětí s dysgrafií na písmo Comenia Script zobrazuje graf č. 12. Z celkového počtu 52 dotazovaných uvedlo celkem 24 rodičů, že k písmu CS zaujímají spíše pozitivní názor a 8 rodičů zastávalo názor pozitivní. Osmnáct rodičů nemělo nikterak

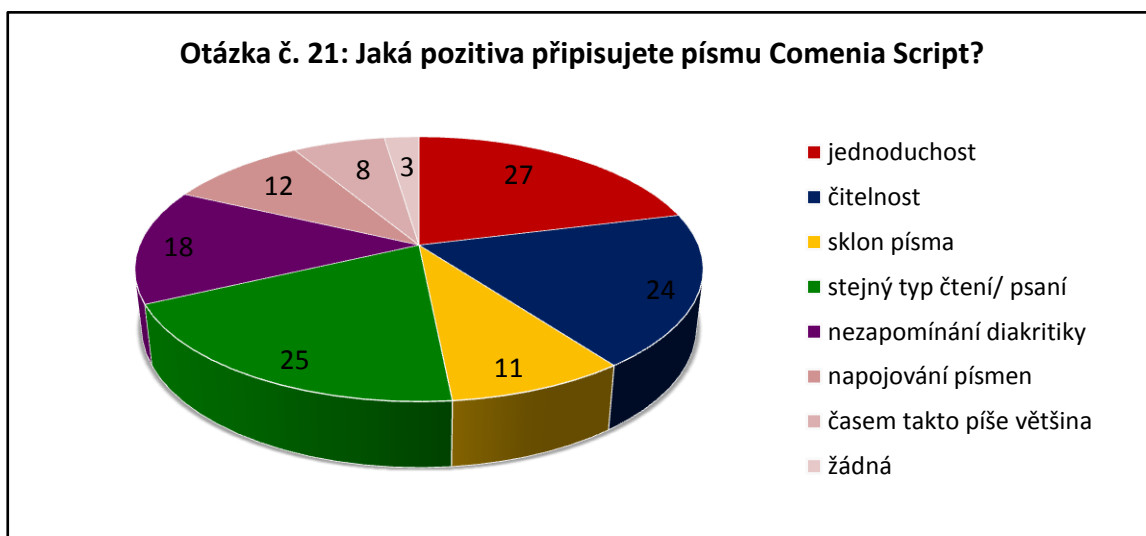
vyhraněný názor a zakroužkovali tak odpověď ani pozitivní ani negativní. Pouze 2 rodičové zaujímali k písmu CS názor s negativním nábojem, jeden rodič uvedl, že zastává spíše negativní názor, taktéž jeden rodič uvedl názor negativní.

Graf č. 13 Názor na vhodnost písma CS pro dysgrafiky

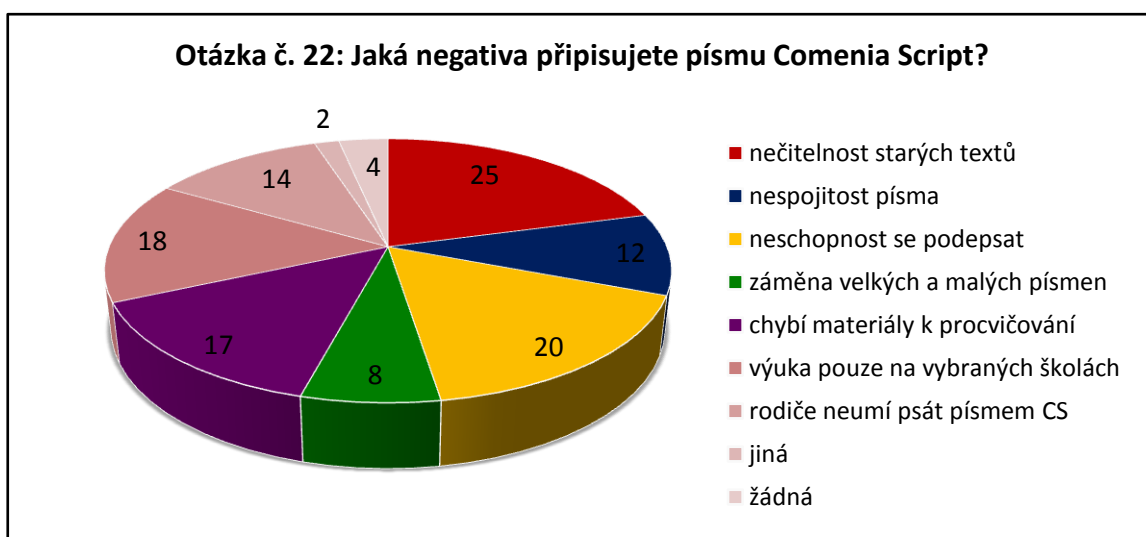
Odpověď na otázku, zda se rodiče identifikují s názorem, že je písmo CS vhodnější pro děti s dysgrafií, nám uvádí graf č. 13. Celkem 41 rodičů souhlasí s názorem, že je písmo CS pro děti s dysgrafií vhodnější. Pouze 5 dotazovaných uvedlo, že písmo CS vhodnější pro děti s dysgrafií není a zbylých 6 rodičů, odpovědělo, že je písmo CS na stejné úrovni v obtížnosti jako současná psací předloha.

Graf č. 14 Pozitiva písma Comenia Script

Nejčastěji označovaná pozitiva uvádí graf č. 14. Dle respondentů patří mezi největší pozitiva písma CS jeho jednoduchost, která byla zvolena celkem 27 krát. Na druhé pozici se umístila odpověď, že výhodou CS je, že se děti učí číst i psát stejný typ písma, která byla vybrána 25 krát. Jako třetí nejvíce zastoupená položka je čitelnost písma CS, která byla uvedena celkem 24 krát. Celkem 18 krát rodiče uvedli jako výhodu nezapomínání diakritických znamének. Možnost volitelného napojování písma byla zodpovězena celkem 12 krát. Z uvedených výsledků rodiče 8 krát označili, že většina lidí tímto typem písma začne psát časem a pouze 3 krát bylo uvedeno, že písmo Comenia Script žádná pozitiva nemá. Položka „jiné“ využita nebyla.

Graf č. 15 Negativa písma Comenia Script

Nejčastěji uváděná negativa zobrazuje graf č. 15. Dle respondentů patří mezi největší negativa písma CS skutečnost, že pro děti nebudou čitelné texty starších generací psané klasickou latinkou, tato odpověď byla označena celkem 25 krát. Na druhé pozici se umístila odpověď, že se děti nebudou umět tímto vzorem písma podepsat, a to 20 krát. Jako třetí nejvíce zastoupená položka je skutečnost, že výuka probíhá pouze na vybraných školách, která byla uvedena celkem 18 krát. Možnost absence a nedostatek materiálů na procvičování písma CS byla rodiči zodpovězena celkem 17 krát. Z uvedených položek rodiče 14 krát označili jako negativum, že oni sami písmo neznají a neumí jím psát, 12 krát bylo poukázáno na nespojitost písma a 8 krát bylo vybráno zaměňování velkých a malých písmen. Celkem 4 krát nebylo u písma shledáno žádné negativum a položka „jiné“ byla využita hned 2 krát. U ní respondenti 1 krát uvedli, že je písmo neosobní, neharmonické, a také mu vytkli monopolní prodej pomůcek na psaní. Taktéž 1 krát, že klasická latinka má

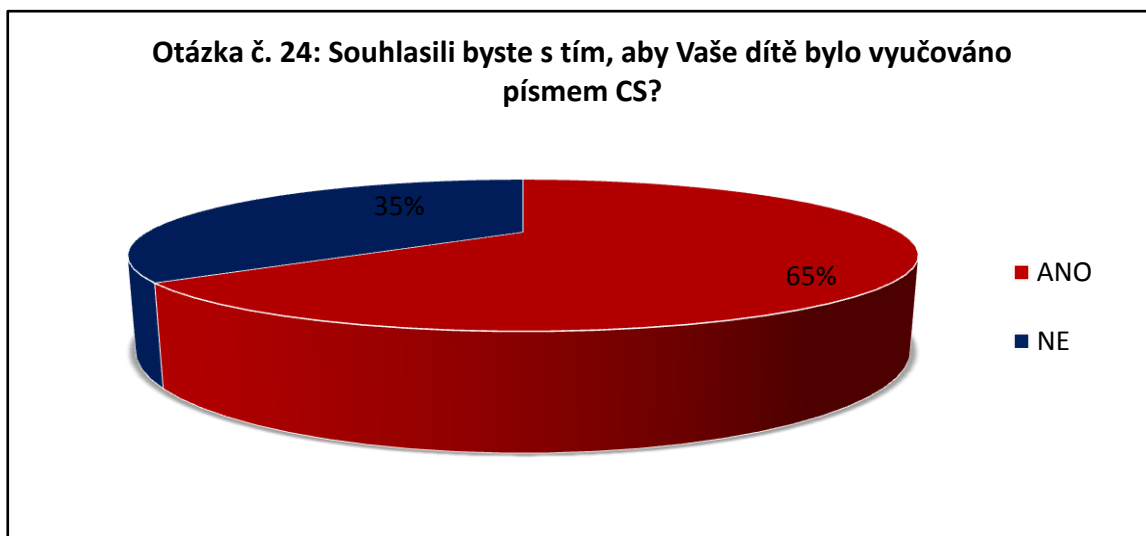
dlouholetou tradici, že náročnější písmo si dítě lépe zapamatuje, a že do současného stylu písma se projevuje osobnost dítěte.

5.4 Názory na výuku písmem CS

Oddíl zaměřený na názory rodičů dětí s dysgrafií na výuku písmem Comenia Script je tvořen 3 otázkami. Cílem této oblasti bylo zjistit, zda by rodiče nechali své dítě s dysgrafií vyučovat písmem Comenia Script a jaké důvody je k těmto stanoviskům vedou. Dále byly rodičům pokládány otázky, zda souhlasí s novelizací zákona, tedy zavedením písma CS jako alternativy či zda by nechali písmo Comenia Script uzákonit jako jediné možné. Tuto oblast v dotazníku charakterizují následující 3 otázky:

- **Otázka č. 24:** Souhlasili byste s tím, aby Vaše dítě navštěvovalo třídu, kde se písmo Comenia Script vyučuje?
- **Otázka č. 27:** Souhlasíte s touto novelizací zákona? (zavedením písma CS jako alternativy k současné abecedě)
- **Otázka č. 28:** Souhlasili byste s tím, aby bylo písmo CS zařazeno do škol jako jediná možná varianta a nahradilo tak písmo stávající?

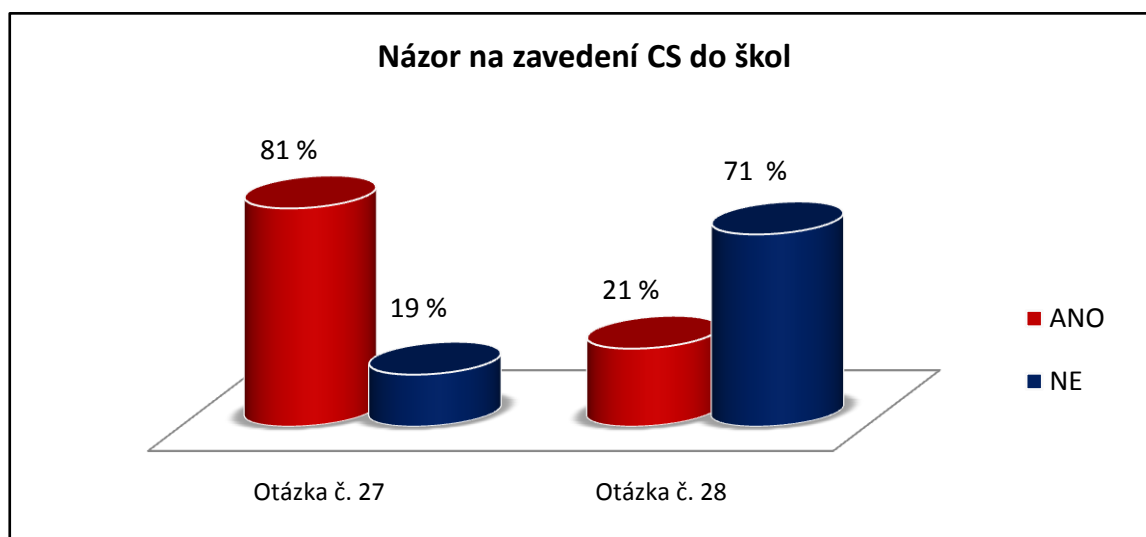
Graf č. 16 Názor na vyučování dítěte písmem CS

Graf č. 16 zveřejňuje odpovědi na otázku č. 24, zda by rodiče nechali vyučovat své dítě s dysgrafií písmem CS. Z celkového počtu 52 respondentů 33 rodičů uvedlo, že by své dítě písmem CS nechalo vyučovat, zbylých 19 zodpovědělo, že ne. Důvody, které respondenty k těmto rozhodnutím vedly, jsou následující. Rodiče, kteří by své dítě nechali

vyučovat písmem CS, svá rozhodnutí zdůvodnili jeho jednoduchostí, lepší čitelností, snadnějším napojováním a nezapomínáním diakritiky. Dále stejným typem písma pro čtení a psaní, jeden z respondentů dokonce odpověděl, že ho ovlivnily názory odborníků. Rodiče také uvedli, že je písmo přirozenější a vhodnější pro dysgrafiky, a poukázali na složitost písma současného. Celkem 12 respondentů u této otázky svou odpověď nezdůvodnilo. Rodiče, kteří by své dítě vyučovat písmem CS nenechali, svá rozhodnutí nejčastěji zdůvodnili skutečností, že přechod z písma psacího na Comenia Script by byl problematický. Pokud by se však jejich dítě nacházelo v nižším ročníku, s výukou by souhlasili. Tento názor se týkal především rodičů žáků navštěvujících 4. a 5. ročník. Dále respondenti uvedli, že písmo CS a neustálé zjednodušování vede k negramotnosti společnosti. Respondenti se také neidentifikovali s názorem, že je písmo CS jednodušší. Dalšími důvody pro odmítnutí výuky byl fakt, že písmo není plynulé, a tudíž by mohlo docházet k problémům s dodržováním mezer. Mezi rodiči také panovaly názory, že by děti tento přechod zbytečně zatěžoval. Další důvody, jež rodičové napsali, korespondovaly s otázkou č. 22, tedy nečitelnost starých textů, neschopnost se podepsat a rodiče neumí psát písmem CS. Celkem tři rodičové důvod své odpovědi neuvedli.

Graf č. 17 Názor na zavedení písma CS do škol

- **Otázka č. 27:** Souhlasíte s touto novelizací zákona? (zavedením písma CS jako alternativy k současné abecedě)
- **Otázka č. 28:** Souhlasili byste s tím, aby bylo písmo CS zařazeno do škol jako jediná možná varianta a nahradilo tak písmo stávající?

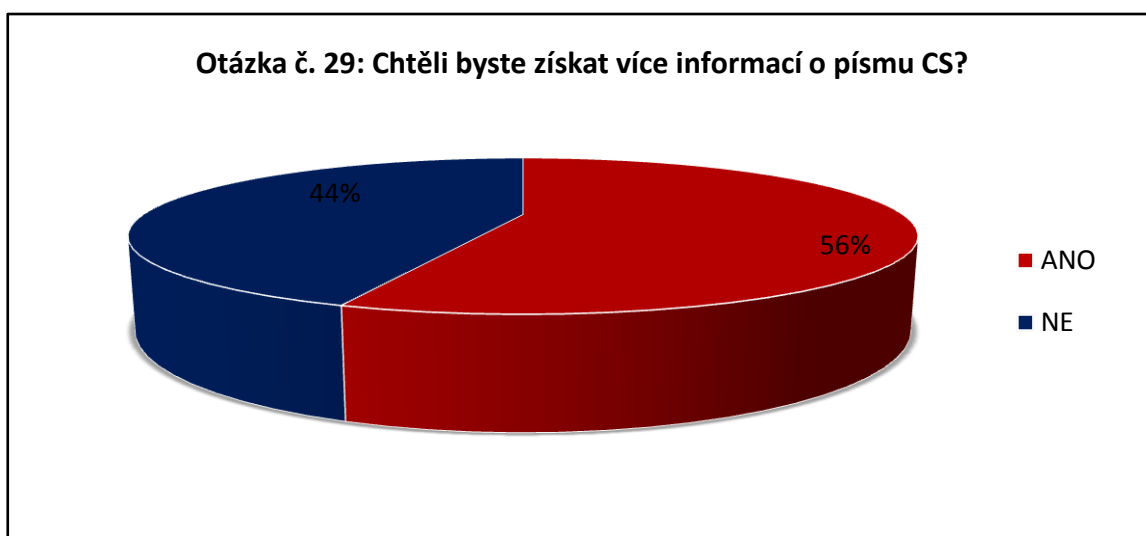
Graf č. 17 prezentuje výsledky odpovědí na otázky č. 27 a 28. Na otázku č. 27, která zjišťovala, zda rodiče dětí s dysgrafií souhlasí se zavedením písma CS jako alternativy, odpověděli rodiče následovně. Celkem 42 rodičů s touto novelizací souhlasilo, pouhých 10 respondentů bylo proti. S otázkou č. 28, zda by rodiče dětí s dysgrafií zavedli písmo CS jako jediné možné, nesouhlasilo celkem 37 rodičů, pouze 15 dotazovaných tento návrh podporovalo.

5.5 Rozšíření povědomí

V rámci posledního, čtvrtého oddílu, který se specifikuje na zvýšení informovanosti rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script, byly položeny celkově 3 otázky. Zajímalo nás, zda rodiče mají zájem o získání dalších informací o písmu Comenia Script a jakou formu osvěty by nejraději uvítali. Abychom získali zpětnou vazbu, dotazovali jsme se rodičů v rámci této sekce, zda pro ně byl tento dotazník podnětem k vlastnímu získávání informací. Tato oblast je charakterizována následujícími otázkami v dotazníku:

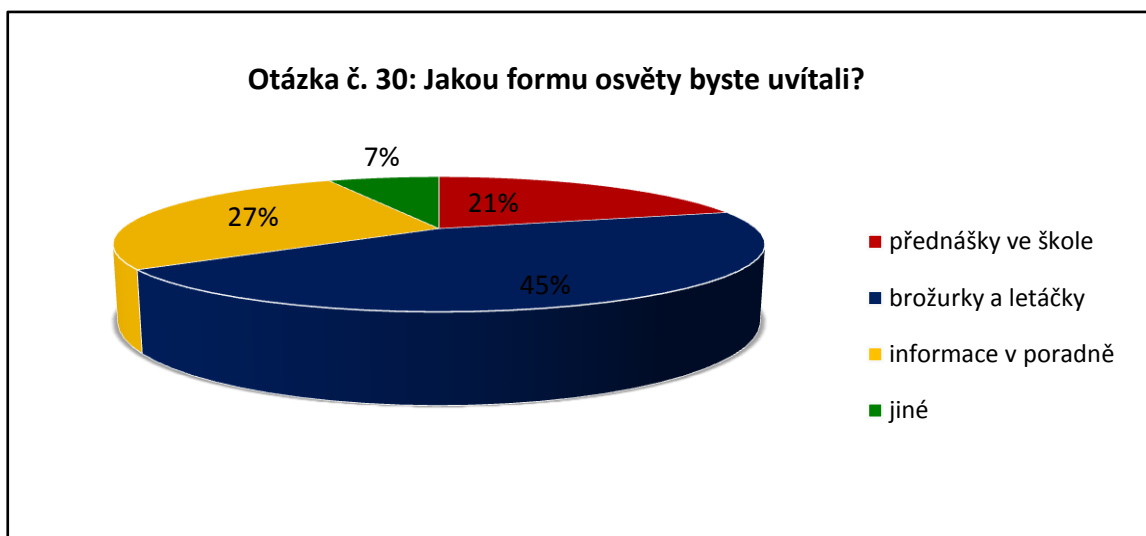
- **Otázka č. 29:** Chtěli byste získat více informací o písmu CS?
- **Otázka č. 30:** Pokud jste na předešlou otázku odpověděli „ANO“, jakou formu osvěty byste uvítali?
- **Otázka č. 31:** Byl pro Vás tento dotazník podnětem k získávání dalších informací o písmu Comenia Script?

Graf č. 18 Rozšíření povědomí o písmu CS

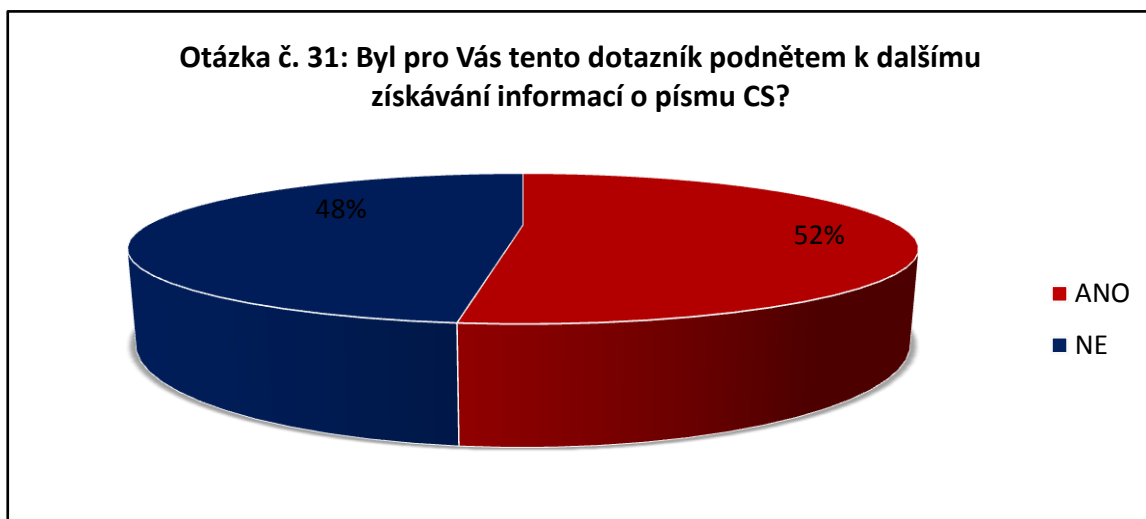
Graf č. 18 zveřejňuje odpovědi na otázku, zda by rodiče chtěli o písmu Comenia Script získat více informací. Z celkového počtu 52 respondentů odpovědělo 29 rodičů, že by chtěli získat více informací o této psací předloze, zbylých 23 respondentů nemělo o další informace o písmu CS zájem.

Graf č. 19 Forma osvěty o písmu Comenia Script

Graf č. 19 navazuje na předešlou otázku a seznamuje s formou osvěty, kterou by rodiče dětí s dysgrafií uvítali. Na tuto otázku odpovídali pouze ti respondenti, kteří u předešlé položky odpověděli „ANO“, tedy celkem 29 dotazovaných. Nejčastěji rodiče uvedli, že by chtěli zvýšit informovanost prostřednictvím brožurek a letáčků, a to ve 13 případech. Získat informace v poradně by uvítalo celkem 8 respondentů. O osvětu prostřednictvím přednášek ve škole mělo zájem 6 rodičů. Možnost „jiné“ zvolili celkem 2 rodičové, kde uvedli všeobecně dostupné informace nebo informační stránky na internetu.

Graf č. 20 Subjektivní získávání informací o písmu CS

Odpovědi na otázku, zda byl tento dotazník pro respondenty podnětem k dalšímu subjektivnímu získávání informací o písmu CS, předkládá graf č. 20. Z celkového počtu 52 respondentů odpovědělo 27 rodičů, že je dotazník přiměl k hledání dalších informací, zbylých 25 rodičů k následnému získávání informací nemotivoval.

6 SHRNU TÍ VÝZKUMU

V empirické části bakalářské práce jsme se zabývali problematikou informovanosti rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script. Hlavním cílem bylo zjištění, zda jsou rodiče dětí s dysgrafií informováni o písmu CS. Dílčí cíle pak zjišťovaly názory rodičů dětí s dysgrafií na písmo CS, na výuku touto psací předlohou, a zda by rodiče chtěli své povědomí o písmu CS rozšířit. Dle těchto cílů jsme otázky diferencovali do oblastí, z kterých vzešly následující výsledky.

Z výzkumu vyplynulo, že 67 % rodičů dětí s dysgrafií před vyplňováním tohoto dotazníku o existenci písma Comenia Script vědělo, což nás velmi překvapilo, jelikož jsme předpokládali, že míra informovanosti bude nižší. Avšak se specifikací otázek se povědomí rodičů snižovalo. Polovina dotazovaných rodičů (52 %) před vyplňováním tohoto dotazníku neměla představu o tom, jak vypadá psací předloha písma Comenia Script. Řez Comenia Script B, jenž je vypracovaný speciálně pro jedince se specifickými vzdělávacími potřebami, jako je dysgrafie, neznala nadpoloviční většina respondentů (celých 79 %). Taktéž nadpoloviční většina rodičů dětí s dysgrafií (63 %) nevěděla, zda se v jejich okolí nachází škola s výukou písma Comenia Script, což může být asociováno s nedostatečnou znalostí celé této problematiky a nízkou mírou informovanosti. Ani v případě informací o novelizaci školského zákona, který na konci loňského roku schválil písmo CS jako alternativu k běžně užívané abecedě, nedošlo k výrazným změnám. Přesně 56 % rodičů uvedlo, že se s touto informací vůbec nesetkalo. Výše uvedené výsledky jsou však pouze subjektivními míněním i respondentů, které jsme dále neověřovali, především z důvodu již tak rozsáhlého dotazníku. Těmito aspekty bychom se případně chtěli zabývat při dalším studiu. Dvěma nejčastějšími zdroji informací, které rodiče dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script informovaly, byly televize (37 %) a internet (25 %).

Druhý blok otázek se zaměřoval na názor rodičů dětí s dysgrafií na písmo CS. Z výsledků vychází, že nadpoloviční většina rodičů (61 %) zaujímá k písmu Comenia Script názor s pozitivním nábojem. Z tohoto počtu celkem 15 % rodičů dětí s dysgrafií uvedlo, že k písmu CS zaujímá pozitivní názor, spíše pozitivní názor pak uvedlo 46 % dotazovaných. Celkem 35 % rodičů nemělo k písmu CS nikterak vyhraněný názor a hodnotili písmo CS neutrálně. To můžeme zdůvodnit nízkou informovaností o tomto písmu, jeho neznalostí a také obavami z unáhleného zavržení nebo naopak přecenění předlohy. Pouze 4 % dotazovaných rodičů zastávala k písmu CS názor s negativním

nábojem. Nejčastěji volenými pozitivy písma CS byly jednoduchost, fakt, že se děti učí číst a psát stejný typ písma a v neposlední řadě jeho čitelnost. Když se blíže zaměříme na tato pozitiva, můžeme si povšimnout, že korespondují s nejčastějšími problémy, s kterými se rodiče dětí s dysgrafií potýkají. Jako tři nejvíce označovaná negativa písma CS rodiče uvedli skutečnost, že děti nebudou schopny přečíst texty psané klasickou latinkou, dále obavy z neschopnosti se podepsat a v neposlední řadě, že výuka probíhá pouze na vybraných školách.

Třetí blok otázek zjišťoval, zda by rodiče nechali své dítě vyučovat prostřednictvím této psací předlohy. Z výzkumu plyne, že nadpoloviční většina rodičů dětí s dysgrafií (65 %) by souhlasila s výukou svého dítěte písmem Comenia Script. Svá rozhodnutí zdůvodnili jeho jednoduchostí, lepší čitelností, snadnějším napojováním a nezapomínáním diakritiky. Dále stejným typem písma pro čtení a psaní, také jeden z respondentů odpověděl, že ho ovlivnily názory odborníků. Rodiče také uvedli, že je písmo přirozenější a vhodnější pro dysgrafiky, a poukázali na složitost písma současného. Celkem 35 % dotazovaných rodičů nemělo u svého dítěte zájem o výuku písmem Comenia Script. Svá rozhodnutí nejčastěji zdůvodnili skutečností, že přechod z písma psacího na Comenia Script by byl problematický, pokud by se však jejich dítě nacházelo v nižším ročníku, souhlasili by s výukou. Tento názor se týkal především rodičů žáků navštěvujících 4. a 5. ročník. Dále respondenti uvedli, že písmo CS a neustálé zjednodušování vede k negramotnosti společnosti. Respondenti se také neidentifikovali s názorem, že je písmo CS jednodušší. Dalšími důvody pro odmítnutí výuky byl fakt, že písmo není plynulé, a tudíž by mohlo docházet k problémům s dodržováním mezer. Mezi rodiči také panovaly názory, že by děti tento přechod zbytečně zatěžoval. Další důvody, jež rodiče napsali, korespondovaly s otázkou č. 22, tedy nečitelnost starých textů, neschopnost se podepsat, rodiče neumí psát písmem CS.

Poslední blok otázek zkoumal, zda by rodiče dětí s dysgrafií měli zájem o zvýšení informovanosti o písmu Comenia Script, popřípadě jakou formu osvěty by preferovali. Zájem o více informací o této psací předloze mělo celkem 56 % respondentů. Z tohoto počtu pak rodiče nejčastěji uvedli, že by chtěli získat více informací o písmu CS prostřednictvím letáček a brožur, případně informováním v poradně. Do této sekce jsme zařadili také otázku, zda byl pro rodiče tento dotazník podnětem k vlastnímu dohledávání informací o písmu Comenia Script. Tuto otázku jsme zařadili z důvodu zjištění, zda alespoň takto malý nástin nové možnosti a alternativy pro dysgrafiky vzbudí u rodičů

zájem a ověřili si, zda by bylo dostačující do poraden či škol zanést letáky, které by rodiče na tuto skutečnost upozornily.

Na základě výsledků výzkumu můžeme konstatovat, že jsme naplnili hlavní cíl, tedy zjistili jaká je informovanost rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script. Na základě těchto výsledků uvádíme v závěru této práce návrhy a možná doporučení, jež by namohly ke zvýšení informovanosti rodičů dětí s dysgrafií o této psací předloze.

ZÁVĚR

Bakalářská práce pojednávala o problematice informovanosti rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script. Písmo Comenia Script jsme v této práci spojili s dysgrafií záměrně z důvodu speciálně vytvořené předlohy pro děti s dysgrafií, Comenia Script B. Vzhledem k tomu, že tato tematika vyvolala řadu kontroverzních a nepodložených diskuzí, snažili jsme se celou problematiku ucelit a podat jednotlivé názory kvalifikovaných odborníků, jež mohou čtenáři porovnat.

Cílem bakalářské práce bylo zjištění, zda jsou rodiče dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script informováni. Také jsme zkoumali, jaké stanovisko rodiče k tomuto písmu zaujímají, zda by měli zájem vyučovat své dítě s dysgrafií písmem Comenia Script, a zda by chtěli své povědomí o písmu CS rozšířit. Teoretická východiska byla konstruována tak, aby čtenáře obeznámila s elementárními údaji týkajícími se dysgrafie ve spojitosti s písmem Comenia Script. Empirická část pak prezentovala výsledky dotazníkového šetření. Z vyhodnocených dat, jež jsme získali při výzkumu, jsme sestavili závěry a také navrhli řešení, která by mohla napomoci ke zvýšení informovanosti rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script.

Na základě získaných dat uvádíme návrh na opatření a doporučení pro praxi. Jelikož rodiče dětí s dysgrafií nebyli o dané předloze dostatečně informováni a většina rodičů neměla povědomí o písmu Comenia Script B, doporučili bychom vytvořit brožurky a letáčky, které by bylo možné ve školách, popřípadě v pedagogicko-psychologických poradnách získat. Tyto brožurky by obsahovaly základní údaje týkající se písma CS a také odkazy, kde je možné najít podrobnější informace. V rámci této práce jsme si dovolili navrhnout informační leták o písmu Comenia Script, do kterého je možné nahlédnout v příloze bakalářské práce.

V této práci jsme se zabývali novou alternativou, jež byla schválena Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy na konci loňského roku. Práce je určena pro rodiče dětí s dysgrafií či jinou poruchou učení, ale i ostatní členy veřejnosti, kteří mají zájem o získání těchto informací. Přínos práce shledáváme v informování rodičů dětí s dysgrafií o písmu Comenia Script, které proběhlo již při vyplňování dotazníku, kdy se necelých 20 % rodičů o této psací předloze dozvědělo až na základě našeho dotazníku. Tento dotazník také polovinu rodičů dětí s dysgrafií motivoval k subjektivnímu dohledávání dalších informací.

Bakalářská práce bude uveřejněna v pedagogicko-psychologických poradnách, kde si rodiče mohou své obzory o této psací předloze rozšířit.

Cílem naší práce rozhodně nebylo komparovat jednotlivé psací předlohy a vyvozovat závěry, která z nich je pro dítě lepší, vhodnější apod., jelikož k tomu nemáme ani dostatečné kompetence. Chtěli jsme rodiče pouze seznámit s tímto typem písma a nechat je svobodně se rozhodnout. To, k jakému typu písmu se přikloní, zjistí pouze zkušeností. A ať budou děti psát písmem Comenia Script nebo stávající latinkou, důležitým zůstává harmonický rozvoj osobnosti dítěte, kterému se ve škole bude dařit, čímž se vyhneme negativním dopadům na jeho osobnost, které jej mohou poznamenat na celý život.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

KNIŽNÍ ZDROJE

- [1] BAKKER, Dirk, 1990 cit. podle POKORNÁ, Věra, 2001. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Vyd. 4. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-817-3.
- [2] BARTOŇOVÁ, Miroslava, 2004. *Kapitoly ze specifických poruch učení I: vymezení současné problematiky*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3613-3.
- [3] BARTOŇOVÁ, Miroslava, 2005. *Kapitoly ze specifických poruch učení II: reedukace specifických poruch učení*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3822-5.
- [4] BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ, 2007. *Strategie ve vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami: texty k distančnímu vzdělávání*. Vyd. 2. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-158-4.
- [5] BENDL, Stanislav, 2003. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV. ISBN 80-86642-08-9.
- [6] BLAŽKOVÁ, Růžena, 2009. *Dyskalkulie a další specifické poruchy učení v matematice*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5047-1.
- [7] Černá, Lucie, 2012. *Comenia Scrip jako nová podoba písma ve výuce prvopočátečního psaní*. Diplomová práce. Technická Univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická.
- [8] FLORIÁNOVÁ, Aneta, 2012. *Výuka elementárního psaní s aplikací písma Comenia Script*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.
- [9] FRITH, Uta, 1997 cit. podle ZELINKOVÁ, Olga, 2009. *Poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-514-1.
- [10] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.

- [11] JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ, 2004. *Dyslexie: metody reedukace specifických poruch učení*. Praha: D + H. ISBN 9788090386976.
- [12] JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ, 2005. *Dysgrafie: metody reedukace specifických poruch učení*. Praha: D + H. ISBN 9788090357921.
- [13] JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ, 2008a. *Dysortografie: metody reedukace specifických poruch učení*. Praha: D + H. ISBN 9788090386945.
- [14] JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ, 2008b. *Reedukace specifických poruch učení u dětí*. Praha: Portál. ISBN 9788073674748.
- [15] KOŠČ, 1985 cit. podle BLAŽKOVÁ, Růžena, 2009. *Dyskalkulie a další specifické poruchy učení v matematice*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5047-1.
- [16] LENCOVÁ, Radana, 2008. *Comenia Script: praktický manuál*. Praha: Svět. 978-80-87201-02-2.
- [17] MATĚJČEK, Zdeněk, 1995. *Dyslexie: specifické poruchy čtení*. Vyd. 3. Jinočany: H & H. ISBN 80-85787-27-X.
- [18] MATĚJČEK, Zdeněk et al., 2006. *Sociální aspekty dyslexie*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1173-2.
- [19] MICHALOVÁ, Zdeňka, 2008. *Vybrané kapitoly z problematiky specifických poruch učení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-318-7.
- [20] MLČÁKOVÁ, Renata, 2009. *Grafomotorika a počáteční psaní*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2630-4.
- [21] NOVOTNÁ, Marie a KREMLIČKOVÁ, Marta, 1997. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele*. Praha: SPN. ISBN 80-85937-60-3.
- [22] PENC, Václav, 1961. *Metodika psaní: prozatímní učebnice pro pedagogické školy pro vzdělání učitelů národních škol*. Vyd. 2. Praha: SPN.
- [23] PIPEKOVÁ, Jarmila, 2010. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vyd. 3. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-198-0.

- [24] POKORNÁ, Věra, 2001. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Vyd. 4. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-817-3.
- [25] POKORNÁ, Věra, 2010. *Vývojové poruchy učení v dětství a v dospělosti*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-773-2.
- [26] SELIKOWITZ, Mark, 2000. *Dyslexie a jiné poruchy učení*. Praha: Grada. ISBN 8071697737.
- [27] SLANÁ, Terezie, 2012. *Výuka prvopočátečního psaní v současné škole*. České Budějovice. Diplomová práce. Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta.
- [28] SLOWÍK, Josef, 2007. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1733-3.
- [29] SPRÁVCOVÁ, Božena, 2010. Písmenka - výrazový vzor: Rozhovor s Janem Jeřábkem. *Tvar*. roč. 21, č. 6, s. 4–5. ISSN 0862-657 X.
- [30] SPRÁVCOVÁ, Božena, 2010. Vidět věci v souvislostech: Diskuze s Evou Leitnerovou a Hanou Rásochovou o návrhu nového školního písma. *Tvar*. roč. 21, č. 6, s. 6–8. ISSN 0862-657 X.
- [31] SWIERKOSZOVÁ, Jana, 2002. *Nárys problematiky specifických poruch učení a chování*. Ostrava. Centrum dalšího vzdělávání PdF OU.
- [32] VALENTA, Milan, 2003. *Přehled speciální pedagogiky a školská integrace*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0698-5.
- [33] VAŠUTOVÁ, Maria, 2008. *Děti se specifickými vývojovými poruchami učení a chování a násilí ve školním prostředí*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-7368-525-6.
- [34] ZELINKOVÁ, Olga, 2008. *Dyslexie v předškolním věku?*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-321-5.
- [35] ZELINKOVÁ, Olga, 2009. *Poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-514-1.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [1] Comenia Script, © 2010. In: *projektcomeniascript* [online]. [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://projektcomeniascript.cz/index.php?site=pismo>
- [2] Comenia Script jako alternativní písmo pro školáky, © 2012. In: *msmt*. [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/pro-novinare/comenia-script-jako-alternativni-pismo-pro-skolaky?highlightWords=comenia+script>
- [3] Comenia Script – pozitivní motivace pro psaní, © 2011. In: *msmt* [online]. [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/pro-novinare/comenia-script-pozitivni-motivace-pro-psani?highlightWords=comenia+script>
- [4] FRANCOVÁ, Světlana et al., 2010. Písmo Comenia Script z hlediska psychologie výrazu. In: *grafologickakomora* [online]. [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://www.grafologickakomora.cz/files/Comenia-psychologievyrazu.pdf>
- [5] LENCOVÁ, Radana. Comenia Script. In: *lencova* [online]. [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: http://lencova.eu/cs/uvod/comenia_script/comenia_script_pismo/comenia_script_pismo_text
- [6] MERTIN, Václav, © 2010. Vyjádření k písmu Comenia Script. In: *lencova* [online]. [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: http://lencova.eu/cs/uvod/comenia_script/comenia_script_pismo/comenia_script_pismo_text
- [7] Mezinárodní klasifikace nemocí, 1992. In: *uzis* [online]. [cit. 2013-01-05]. Dostupné z: http://www.uzis.cz/system/files/mkn-tabelarni-cast_1-1-2013.pdf
- [8] SOLPER, Jan. K diskusi o písmu Comenia Script. In: *lencova* [online]. [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: http://lencova.eu/cs/uvod/comenia_script/comenia_script_pismo/comenia_script_pismo_text
- [9] VIMR, Ondřej, 2010. Reforma psacího písma, která skončila fiaskem. In: *grafologickakomora*. [online]. [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: <http://www.grafologickakomora.cz/files/svedska-reforma.pdf>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Aj.	A jiné.
Apod.	A podobně.
Atp.	A tak podobně.
CS	Comenia Script.
FF	Filozofická fakulta.
LMD	Lehká mozková dysfunkce.
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy.
Např.	Například.
Sb.	Sbírka
SPU	Specifické poruchy učení.
Tj.	To je.
Tzv.	Tak zvaný.
UK	Univerzita Karlova.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 2 Pohlaví rodičů	46
Graf č. 2 Pohlaví dítěte	46
Graf č. 3 Navštěvovaná třída	47
Graf č. 4 Přidružená porucha učení.....	47
Graf č. 5 Problémy asociované s dysgrafií	48
Graf č. 6 Typ psací předlohy.....	49
Graf č. 7 Názor na současnou psací předlohu	49
Graf č. 8 Informovanost rodičů o písmu Comenia Script	50
Graf č. 9 Informovanost rodičů o dostupnosti škol s výukou CS v okolí.....	51
Graf č. 10 Schválení CS jako alternativy.....	52
Graf č. 11 Zdroje informací	52
Graf č. 12 Názor na písmo Comenia Script	53
Graf č. 13 Názor na vhodnost písma CS pro dysgrafiky	54
Graf č. 14 Pozitiva písma Comenia Script.....	54
Graf č. 15 Negativa písma Comenia Script	55
Graf č. 16 Názor na vyučování dítěte písmem CS.....	56
Graf č. 17 Názor na zavedení písma CS do škol.....	57
Graf č. 18 Rozšíření povědomí o písmu CS	58
Graf č. 19 Forma osvěty o písmu CS.....	59
Graf č. 20 Subjektivní získávání informací o písmu	59

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: Velká abeceda Comenia Script A

PŘÍLOHA P II: Malá abeceda Comenia Script A

PŘÍLOHA P III: Abeceda Comenia Script B

PŘÍLOHA P IV: Řezy písma Comenia Script

PŘÍLOHA P V: Tvarové varianty písma Comenia Script

PŘÍLOHA P VI: Volitelný sklon písma Comenia Script

PŘÍLOHA P VII: Informační leták o písmu CS

PŘÍLOHA P VIII: Dotazník

PŘÍLOHA P IX: Příloha k dotazníku

PŘÍLOHA P I: VELKÁ ABECEDA COMENIA SCRIPT A

A B C D E F

G H C H I J

K L M N O P

Q R R S T U

V W X Y Z

PŘÍLOHA P II: MALÁ ABECEDA COMENIA SCRIPT A

a b c d e f f g

h ch i j k k l

m n o p q r s t

u v w x y y z

1 2 3 3 4 4

5 6 7 8 9 0

PŘÍLOHA P III: ABECEDA COMENIA SCRIPT B

A B C D E F G

H I J K L M N

O P Q R S T U

V W X Y Z &

a b c d e f g h

i j k l m n o p q

r s t u v w x y z

ß @ { } [] () \$ £ %

PŘÍLOHA P IV: ŘEZY PÍSMO COMENIA SCRIPT

Comenia Script **B**

ahoj mami bez napojovacích tahů

Eliška Katka Hynek Gusta

Michal jede domů.

Šárka má šaty.

Comenia Script **universal**

ahoj mami napojovací tahy

Eliška Katka Hynek Gusta

Michal jede domů.

Šárka má šaty.

Volně psané písmo se sklonem:

Eliška Katka Hynek Gusta

Michal jede domů.

Šárka má šaty.

Comenia Script **A**

ahoj mam*i*

Eliška Katka Hynek Gusta

Michal jede domů.

Šárka má šaty.

Comenia Script **kaligrafická forma**

ahoj mam*i*

Eliška Katka Hynek Gusta

Michal jede domů.

Šárka má šaty.

PŘÍLOHA P V: TVAROVÉ VARIANTY PÍSMÁ COMENIA SCRIPT

f f k k y y

R R 3 3 4 4

PŘÍLOHA P VI: VOLITELNÝ SKLON PÍSMÁ COMENIA SCRIPT

sklon písma

sklon písma

sklon písma

Je Vaše dítě DYSGRAFIK?

Slyšeli jste o písmu
COMENIA SCRIPT?

- ✓ jednoduchost
- ✓ speciální předloha pro dysgrafiky
- ✓ vypracované tahy i pro leváky
- ✓ tvarové varianty písma
- ✓ volitelný sklon

Eliška Katka Hynek
Michal jede domů.
Šárka má šaty.

A B C D E F G
H I J K L M N
O P Q R S T U
V W X Y Z &
a b c d e f g h
i j k l m n o p q
r s t u v w x y z

Více na:

- ✓ www.lencova.eu
- ✓ www.projektcomeniascript.cz

PŘÍLOHA P VIII: DOTAZNÍK

Vážení rodičové,

jsem studentka 3. ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, obor Sociální pedagogika. Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění tohoto dotazníku k mé bakalářské práci „*Comenia Script z pohledu rodičů dětí s dysgrafií*“. Tento dotazník je určen pro rodiče dětí s dysgrafií, které navštěvují 1. stupeň ZŠ (1. – 5. ročník). Dotazník je anonymní a bude použit výhradně pro účely této práce. Vámi vybranou odpověď stačí pouze zakroužkovat. V případě, že není uvedeno jinak, označte, prosím, vždy pouze jednu odpověď. Dotazník obsahuje přílohu, která je určena pro rodiče, kteří s písmem Comenia Script (dále jen CS) nebyli obeznámeni. Seznámí Vás se základními informacemi o písmu, které jsou nezbytné k vytvoření pohledu na Comenia Script a k vyplnění tohoto dotazníku.

Děkuji Vám za ochotu a čas strávený při vyplňování tohoto dotazníku.

S pozdravem studentka Karolína Jiříčková

Kontakt: Karolina.Jirickova @ seznam.cz

I. ODDÍL, týkající se základních a sociodemografických údajů

1) Jste:

- a) matka
- b) otec
- c) jiný zákonný zástupce (uved'te jaký):

2) Váš věk:

3) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) střední (výuční list)
- c) střední s maturitou
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

4) Jaké písmo užíváte v běžném životě?

- a) psací latinka (klasické psací písmo)
- b) tiskací

- c) kombinace psacího a tiskacího
- d) jiné (uved'te jaké):

5) Vaše dítě s dysgrafií je:

- a) chlapec
- b) dívka

6) Kolik let je Vašemu dítěti s dysgrafií?

.....

7) Vaše dítě s dysgrafií navštěvuje:

- a) 1. třídu
- b) 2. třídu
- c) 3. třídu
- d) 4. třídu
- e) 5. třídu

8) Vaše dítě s dysgrafií navštěvuje:

- a) běžnou třídu na ZŠ
- b) ZŠ pro žáky se specifickými poruchami učení
- c) speciální třídu při běžné ZŠ

9) Byl Vašemu dítěti s dysgrafií doporučen odklad školní docházky?

- a) ano
- b) ne

10) Kdy byla u Vašeho dítěte diagnostikována dysgrafie?

- a) v 1. třídě
- b) ve 2. třídě
- c) ve 3. třídě
- d) později

11) Jak často navštěvujete pedagogicko-psychologickou poradnu?

- a) měsíčně
- b) několikrát do roka
- c) jednou ročně
- d) 1 x při vyšetření

12) Má Vaše dítě kromě dysgrafie diagnostikovanou také jinou specifickou poruchu učení? (více možných odpovědí)

- dyslexii (porucha čtení)
- dysortografii (porucha pravopisu)
- dyskalkulii (porucha matematických schopností)
- dyspinxii (porucha kreslení)
- dysmuzii (porucha postihující vnímání a reprodukci hudby)
- dyspraxii (porucha obratnosti a motoriky)
- žádnou

13) Co dělá Vašemu dítěti s dysgrafií největší problémy při psaní? (uved'te max. 3 odpovědi)

- tvary velkých písmen (uved'te jakých):
- tvary malých písmen (uved'te jakých):
- zachování stejnoměrného sklonu ve slově nebo ve větě
- souvislé spojování písmen ve slově
- zapomínání diakritických znamének nad písmeny (háčky, čárky, tečky, apod.)
- celková čitelnost
- jiné problémy (uved'te jaké):

14) Jaké písmo používá Vaše dítě s dysgrafií při psaní ve škole?

- a) psací latinka (klasické psací písmo)
- b) tiskací
- c) kombinace obou
- d) Comenia Script
- e) jiné (uved'te jaké):

15) Domníváte se, že současné písmo vyhovuje potřebám dětí s dysgrafií?

- a) ano
- b) ne

II. ODDÍL, týkající se písma COMENIA SCRIPT

16) Slyšeli jste o nové psací předloze písmu Comenia Script před vyplňováním tohoto dotazníku?

- a) ano
- b) ne (v případě, že ne si prosím, přečtěte úvodní informace, které Vám písmo CS přiblíží a poskytnou základní informace k tomuto dotazníku)

17) Věděli jste, jak tato psací předloha vypadá před vyplňováním tohoto dotazníku?

- a) ano
- b) ne

18) Věděli jste, že existuje speciálně vytvořená forma písma CS pro děti s dysgrafií Comenia Script B?

- a) ano
- b) ne

19) Z jakých zdrojů jste se o písmu Comenia Script dozvěděli?

- a) škola
- b) přátelé
- c) televize
- d) noviny
- e) internet
- f) tento dotazník
- g) jiné (uved'te jaké):

20) Na základě výše uvedených informací uveďte, jaký názor zaujímáte k písmu Comenia Script?

- a) pozitivní
- b) spíše pozitivní
- c) ani pozitivní ani negativní
- d) spíše negativní
- e) negativní

21) Na základě výše uvedených informací uveďte, jaká pozitiva shledáváte na písmu Comenia Script? (uveďte max. 3)

- jednoduchost písma
- čitelnost písma
- volitelný sklon písma
- děti se učí číst a psát stejný typ písma (podobnost s tiskacím písmem)
- nezapomínání diakritických znamének (píší se ihned po napsání písmene)
- usnadnění napojování písmen
- časem tímto typem písma píše většina lidí
- jiná, uveďte jaká.....
- žádná

22) Na základě výše uvedených informací uveďte, jaká negativa / nedostatky nacházíte u písma Comenia Script? (uveďte max. 3)

- děti učící se písmu CS nepřečtou texty psané klasickým psacím písmem
- nespojitost písmen (chybí plynulost + problémy s dodržováním mezer)
- obava z neschopnosti se podepsat (podepisujeme se klasickým psacím písmem)
- zaměňování velkých a malých písmen
- chybějící materiály na procvičování
- výuka písma CS probíhá pouze na vybraných školách
- rodiče neumí psát CS
- jiné (uveďte jaké):.....
- žádná

23) Nachází se ve Vašem okolí škola, která nabízí výuku psaní písmem Comenia Script?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

24) Souhlasili byste s tím, aby Vaše dítě bylo vyučováno písmem CS?

a) ano (uved'te proč):

.....
.....
.....

b) ne (uved'te proč):

.....
.....
.....

25) Souhlasíte s názorem, že písmo Comenia Script je vhodnější pro děti se specifickými poruchami učení než současný psací vzor?

a) ano, souhlasím

b) ne, nesouhlasím

c) písmo CS je na stejné úrovni v obtížnosti jako současný psací vzor

26) Věděli jste, že písmo CS bylo na konci loňského roku schváleno, jako alternativa k běžně užívané abecedě?

a) ano

b) ne

27) Souhlasíte s touto novelizací zákona (zavedením písma CS do škol jako alternativy k současné abecedě)?

a) ano

b) ne

28) Souhlasili byste s tím, aby bylo písmo CS zařazeno do škol jako jediná možná varianta a nahradilo tak písmo stávající?

a) ano

b) ne

29) Chtěli byste získat více informací o písmu Comenia Script?

a) ano

b) ne

30) Pokud jste na předešlou otázku odpověděli „ANO“, jakou formu osvěty byste uvítali?

- a) přednášky ve škole
- b) brožurky a letáčky
- c) informace v poradně
- d) jiné (uved'te jaké):

31) Byl pro Vás tento dotazník podnětem k získávání / hledání dalších informací o písmu CS?

- a) ano
- b) ne

PŘÍLOHA P IX: PŘÍLOHA K DOTAZNÍKU

COMENIA SCRIPT (příloha k dotazníku)

Comenia Script (dále jen CS) je velice jednoduché, moderní a praktické písmo, které odráží individuální tendence každého žáka. Ten si tak může písmo přizpůsobit svým potřebám. Comenia Script zohledňuje například psaní dysgrafiků, leváků či různě handicapovaných, a také žáků bilingvních. K nácvičku písma Comenia Script jsou připraveny písanky pro 1. třídu, písanky pro 2. třídu a mnoho dalších didaktických materiálů. Autorkou písma a doprovodných didaktických materiálů Comenia Script je Radana Lencová.

Písmo CS má na rozdíl od klasického písma volitelný sklon (obr. 6), s nímž se děti seznamují až ve 2. třídě. Napojování písmen je rovněž volitelné, a nemusí být vůbec. Tím můžeme předcházet nečitelnosti písma, která vzniká mimo jiné z nepřerušovaného psacího tahu. Co se týká psaní diakritických znamének – děti je napíší ihned nad písmenem, ne až po napsání celého slova. Tím, že jsou tvary písma bližší tiskovému písmu, umožňuje zjednodušit systém čtení a psaní. Děti se nemusí učit písmena čtyři, ale jen dvě (srovnání obr. 1 a 2). Comenia Script má vypracované tahy pro praváky i pro leváky. Pro speciální účely je vypracovaná také bezserifová forma písma (bez možnosti napojení), vhodná například pro děti dysgrafické – Comenia Script B (obr. 4). V abecedě je několik písmen a číslic, jež mají více tvarových variant (obr. 3). Dítě si tak samo zvolí, kterým tvarům dá přednost. S tvarovými variantami se děti seznamují až ve 2. třídě. Grafologové vyjadřují svůj názor s negativním nábojem: písmo je pomalejší, ne vazebnost písma vede k roztěkanosti a fragmentaci (roztříštěnosti), chybí uvolněnost v písmu, pro novou generaci nebudou čitelné starší ručně psané písemnosti. Na konci loňského roku bylo Comenia Script Universal (obr.5) schváleno jako alternativa k současné abecedě. (Lencová)

Comenia
Script

